

start BH Putovanja

mjesečnik za turizam i zaštitu okoliša

Broj 33

www.bhputovanja.com

BESPLATNO

**Ima li nade za
Prokoško jezero?**

**Legende: Bosančica još
uvijek čuva tajnu
Pećine u Ratajima**

ČUVAJ OKOLIŠ

ZAJEDNO ZA ČISTE BH. VODE

Čuvaj okoliš za mene i za sebe: Zajedno za čiste bh. vode

Projekat „Dan voda Bosne i Hercegovine“ ima za cilj čišćenje rijeka na lokacijama diljem BiH. Pokrenut je krajem 2014. godine kako bi se ukazalo na problem onečišćenosti rijeka u BiH i potaknulo javnost na ekološko djelovanje i zaštitu okoliša, a ove će godine na niz lokacija okupiti vrhunske timove ronilaca sa misijom čišćenja voda širom cijele države

Veliki ekološki projekat „Dan voda Bosne i Hercegovine“, koji se odvija pod sloganom „Zajedno za čiste bosanskohercegovačke vode“, ove će godine na niz lokacija okupiti vrhunske timove ronilaca sa misijom čišćenja voda na području cijele države. Najavili su to, na konferenciji za medije, inicijatori projekta i partneri: kompanije Henkel, Bingo i Eko život, te Udruga za očuvanje podvodnog svijeta GUWAA, iz Hrvatske. Ovo je nastavak odlične saradnje započete u 2014. godini, a prvi put će se u 2016. godini obilježiti „Dan voda Bosne i Hercegovine“.

Projekat od velikog društvenog značaja za cilj ima čišćenje rijeka na lokacijama diljem BiH. Pokrenut je krajem 2014. godine kako bi se ukazalo na problem onečišćenosti rijeka u BiH i potaknulo javnost na

ekološko djelovanje i zaštitu okoliša. Jedan od važnih ciljeva je svakako i saradnja sa lokalnim udruženjima za zaštitu voda i stručnim udruženjima koji su sudjelovali u samoj implementaciji projekta, ali i vlastima lokalne samouprave. Sve akcije čišćenja odvijaju se u organizaciji GUWAA, koju vodi poznati ronilac Kristijan Curavić. - **Jako sam ponosan na ovaj projekat koji ulazi u drugu godinu uspješne suradnje jer želimo upozoriti javnost na važnost kontinuiranog djelovanja i čišćenja naših voda. Mi smo sa nekoliko akcija samo zagrebali po riječnom dnu i tim putem valja nastaviti. Zahvalan sam svim partnerima koji nas podržavaju, kao i lokalnim ronilačkim klubovima koji sudjeluju u našim akcijama čišćenja i Danu voda BiH -** izjavio je Curavić.

Inače, Curavić je svjetski rekorder u ronjenju, koji je svojedobno zaronio na dah na nevjerovatnih 140 metara dubine. U aprilu ove godine, on je, zajedno sa roniocima iz njegove organizacije i roniocima iz sanskog Ronilačkog kluba „Vir“, proveo akciju čišćenja korita rijeke Sane. Ova akcija je upravo dio projekta „Zajedno za čiste bosanskohercegovačke vode“, koji su podržale kompanije „Henkel“ i „Bingo“. Tada je istaknuto da će Sanski Most biti jedan od rijetkih gradova u svijetu koji će u 2016. godini biti nominiran za dobijanje „Bijeje zastave“, prestižnog ekološkog priznanja koje se dodjeljuje sredinama koje promovišu ekologiju i očuvanje prirodnog okoliša. Projekat čišćenja voda samo je dio Henkelove strategije održivosti koja ima važnu ulogu u poslovanju ove kompanije.

- Kad smo započeli s ovim projektom, prije godinu dana, planirali smo dugoročnu saradnju. Naš je cilj podizanje svijesti o potrebi očuvanja čistoće naših rijeka i zadovoljni smo rezultatima koje smo postigli u prvoj godini, ali to je tek početak. Drago nam je što imamo podršku odličnih partnera - izjavio je Mario Altan, generalni menadžer Henkel Adria, Laundry & Home Care.

U projekat se mogu uključiti i svi posjetioci trgovačkog lanca Bingo, koji od početka novembra kupovinom proizvoda Persil,

Silan i Somat pomažu akcijama čišćenja voda Bosne i Hercegovine.

- Naša kompanija iz godine u godinu realizuje sve više društveno-odgovornih projekata. Jedino upornošću i istrajnošću možemo mijenjati svijest naših sugrađana, što se ovakvim projektom ciljano i radi. Jedan od načina da se bolje odnosimo prema prirodi jeste i kupovina ekološki prihvatljivih proizvoda, na što ćemo mi u toku ove kampanje i skretati pažnju našim kupcima - navela je Tatjana Paunoski, rukovodilac službe

marketinga Binga.

U proljeće 2016. godine očekuju se i prve akcije čišćenja, a da bi sav otpad izronjen iz rijeka bio zbrinut na primjeren način pobrinut će se društvo „Eko život“.

- Kao i prošle godine, Eko život će preko svojih servisera obezbijediti da se otpad koji se izvadi iz naših voda zbrine na propisan način - kazala je Lidija Tomić, direktorica Eko života.

Akcije čišćenja u sklopu projekta „Dan voda Bosne i Hercegovine“ bit će realizovane u proljeće 2016. godine. ●

Ima li nade za Prokoško j

„O Prokoškom jezeru možemo govoriti u prošlom vremenu. S obzirom da jezero ni po jednom kriterijumu ne ispunjava uvjete propisane međunarodnim normama i standardima za njegovo imenovanje spomenikom prirode, trebalo bi redefinirati njegov nivo zaštite prema recentnom stanju, kako bi se mogle preduzeti potrebne mjere i aktivnosti da bi se spasio bar dio njegovog prirodnog habitusa“, ističe profesor Muriz Spahić

Prokoško jezero, sa nadmorskom visinom jezerskog ogledala od 1.636 metra i maksimalnom dubinom od 13 metara, ubraja se u prirodna najviša, odnosno najdublja jezera u Bosni i Hercegovini.

KAKO SE PROMIJENILA KATEGORIJA ZAŠTITE?

Biodiverzitet za vrijeme naturalne egzistencije prirodno-akvalnog kompleksa Prokoško jezero je poznat po prisustvu vodenog guštera raizerov triton (*Triturus*

alpestris reiseri). Zbog prirodne raznolikosti posrednog sliva Prokoškog jezera i prisustva enedemskog tritona, Prokoško jezero je zakonom bilo zaštićeno još 1954. godine, kao i neka druga jezera u Bosni i Hercegovini, i uvršteno u nivo zaštite ranga regionalnog parka prirode.

Aktuelno stanje i perspektiva ovog prirodnog bisera bila je i tema na junskom Festivalu planinarstva, održanom na Vranici, a učešće su uzeli brojni domaći prirodnjaci. Na osnovu iznesenih analiza koje se tiču naturalnog, malo

izmijenjenog i potpuno izmijenjenog stanja sliva Prokoškog jezera, nedavno je zaključna razmatranja iznio i **Muriz Spahić**, profesor na Prirodno-matematičkom fakultetu u Sarajevu i predsjednik Udruženja geografa u BiH.

Kako je, između ostalog, naglasio u svojim zaključcima, Prokoško jezero je sačuvalo naturalni okvir evolucionog razvoja do početka 60-ih godina prošlog stoljeća, kada je kao prirodni raritet ove vrste u Bosni i Hercegovini 1954. proglašeno regionalnim parkom prirode. Prema

jezero?

Međunarodnom savezu za očuvanje prirode (International Union for Conservation of Nature, IUCN), najrelevantnijoj za zaštitu prirode, ovaj rang zaštite, prema novijoj kategorizaciji, pripada *zaštićenom pejzažu* i uvrštava ga u petu, od ukupno šest kategorija zaštićenih područja. On podrazumijeva skladan odnos ljudi i prirodne sredine, koji omogućava očuvanje estetskih diverzitetnih vrijednosti i bioraznolikosti. Ovaj nivo zaštite važio je sve do januara 2005. godine, kada je Skupština Srednjobosanskog kantona promijenila

nivo zaštite u III kategoriju i Prokoško jezero proglasila Spomenikom prirode. Ova kategorija zaštite, prema IUCN, podrazumijeva zapravo prirodnu baštinu, jasno definisanog područja, koji je nekim aktom državne uprave stavljen pod zaštitu kako bi se očuvale njegove izvorne prirodne vrijednosti.

„Kada se uporede nivoi zaštite, prvi donesen 1954. godine, kojim je Prokoško jezero uvršteno u petu kategoriju zaštite i kada je, u to vrijeme, imalo naslijeđeni izvorni prirodni habitus, sa drugim iz 2005. godine, kojim je promijenjen nivo zaštite u spomenik prirode, koji pripada trećoj, rigoroznijoj kategoriji zaštite iako je prirodni ambijent pretrpio značajnije antropogene modifikacije. Zbog toga se nedvojbeno nameće pitanje kako je do toga došlo?“, pita se prof. Spahić. On potom dodaje da odgovor treba tražiti u stručnoj podlozi, odnosno elaboratu, koji je sadržavao i prijedlog kategorije zaštite, na osnovu kojeg je Prokoško jezero uvršteno u rigorozniji rang u odnosu na kategoriju zaštite koja mu je prethodila.

SPASITI BAR DIO PRIRODNOG HABITUSA

Naime, u Zakonu kojim je Prokoško jezero proglašeno spomenikom prirode nisu pronađeni odjelci koji regulišu mjere i postupke revitalizacije jezera iz pretežno antropogenog u prirodni oblik da bi se mogao tretirati predviđenim nivom zaštite, tvrdi profesor te dodaje da su u Zakonu o proglašenju spomenika prirode Prokoško jezero navedeni naučno neutemeljeni elementi prirodne raznolikosti, po kome se ovo jezero razlikuje od drugih gorskih jezera u BiH. Osim toga, učinjeno je niz

propusta koji nemaju naučni fundament, a Zakonom nisu, prema njegovim tvrdnjama, obuhvaćeni i drugi prirodni procesi, a trebali su biti.

Sve učinjene radnje prije i nakon preimenovanja parka prirode u spomenik prirode u okolini Prokoškog jezera, a koje su se odnosile na neplansku izgradnju: vikend-naselja, infrastrukturni sistem i obalne i otočne sanacije, te intervencije na promjeni režima doticanja i oticanja vode i drugo, nisu imale podlogu u Zakonu o zaštiti voda u BiH. Ako se ovome dodaju i podzakonski akti, koji regulišu pitanja iz domena vodne saglasnosti i vodnog dobra sve učinjene namjerne radnje u neposrednom i posrednom slivu Prokoškog jezera na povrat njegovog ranijeg naturalnog stanja nemaju podlogu u zakonskoj legislativi. „Učinjeni vještački zahvati na jezeru i antropogena uzurpacija jezerskog sliva učinili su nemogućom naturalizaciju ovoga akvalnog kompleksa. O Prokoškom jezeru možemo govoriti u prošlom vremenu. S obzirom da jezero ni po jednom kriterijumu ne ispunjava uvjete propisane međunarodnim normama i standardima za njegovo imenovanje spomenikom prirode, trebalo bi redefinisati njegov nivo zaštite prema recentnom stanju, kako bi se mogle preduzeti potrebne mjere i aktivnosti da bi se spasio bar dio njegovog prirodnog habitusa“, navodi profesor Spahić.

Slučajno ili ne, Sabahudin Klisura, načelnik općine Fojnica, početkom novembra donio je naredbu o zabrani gradnje, rekonstrukcije, dogradnje i izdavanja saglasnosti za objekte na lokalitetu spomenika prirode Prokoško jezero. ●

VIJEĆE ZA ŠTAMPU
u Bosni i Hercegovini

samoregulacijsko tijelo za štampane i on-line medije

ISKORISTITE VAŠE PRAVO!

GRAĐANI - imate pravo da se žalite na netačno izvještavanje štampe i online medija

NOVINARI - imate pravo na slobodno informisanje

www.vzs.ba - info@vzs.ba - 033/272270

Legende: Bosančica još uvijek čuva tajnu Pećine u Ratajima

U arheološkom području Rataje, u Ratajima kod Miljevine, nalazi se zanimljiv srednjovjekovni objekat sakralne arhitekture, stijena s izdubljenom ćelijom - grobnicom ili, kako je ovdašnji mještani koji baš i nisu raspoloženi za razgovor zovu, Pećina. Nema povijesnih podataka o ovom mjestu, pa se oko njega isprepliću mnoga narodna predanja

Selo Rataje nalazi se oko kilometar i po zapadno od Miljevine, nad desnom obalom rijeke Govze, oko pola km od njenog ušća u rijeku Bistricu. Na vrh sela, na istaknutom i uzvišenom mjestu, nalazi se usamljena vapnena stijena, promjera oko 30 m, vertikalno usadena u relativno ravan teren. Oko 150 m jugozapadno nalazi se kula Čengića - Ratajaca, koji su, kao dio velikog roda Čengića, doselili u Rataje u drugoj polovini XVI stoljeća.

U ovom selu nalazi se zanimljiv srednjovjekovni objekat sakralne arhitekture, pomenuta usamljena stijena, s izdubljenom ćelijom - grobnicom ili, kako je ovdašnji mještani koji baš i nisu raspoloženi za razgovor zovu, *Pećina*.

To je stijena u kojoj je grobna komora uklesana u živac kamena koji stoji usamljen na tom prostoru, kao da je upravo ovdje i iznikao. Ulaz u ćeliju ničim nije zaštićen, već zjapi prazan kao i grobnica u njemu. U unutrašnjost stijene vode mala vrata na luk, visine oko dva metra i širine 70 centimetara. U samoj ćeliji nalazi se grobna raka bez poklopne ploče. U nju se ulazi sa južne strane, preko tri stepenika uklesana u živu stijenu. Iznad ulaza je isklesana nadstrešnica.

Stijena je visine oko šest metara i obima oko 16 metara i zauzima centralno mjesto u kompleksu s ostacima džamije, turbeta i mezarja, kao i zidova za koje neki istraživači tvrde da su ostaci harema, dok drugi pak tvrde da su u pitanju ostaci srednjovjekovne crkve.

Nema povijesnih podataka o tome, osim o rodu Čengića. Pored pomenutih materijalnih ostataka na terenu, postoje samo narodna predanja, pa se oko ovog mističnog mjesta prepliću razne priče. Jedna od najpoznatijih kaže da se radi o *svečevom*

grobu, odnosno grobnici svetog **Arsenija Sremca**, drugog srpskog arhiepiskopa iz XIII vijeka, tačnije perioda od 1233. do 1263. godine. Prema jednom od predanja, njegove mošti su nošene i čuvane po raznim manastirima, a tu su počivale sve dok nisu prenešene u manastir Ždrebaonik, kod Danilovgrada (Crna Gora), gdje se i danas nalaze.

Prema drugom predanju, koje je zabilježeno u Glasniku Zemaljskog muzeja 1889. godine stoji: „Ćelija je služila kao tekija, a uz samu stijenu je kasnije napravljena džamija. Tu je, priča se, bio sahranjen hadži-Hasan, Isa-pejgamberov ashab. Taj ashab je stavio na Rataju dovu. Običaj je bio da uoči svakog petka do turbeta cure otidi, prouči po dva rečata u Turbetu, zaišti šta hoćeš, kad pođeš zašdi svijeću - ujutru ni traga od svijeće, ni okapine...“

SVETAC ILI „DOBRI ČOVJEK“

U neposrednoj blizini ćelije - grobnice, nekadašnjem gnijezdu feudalne porodice Čengiće, nalaze se ostaci kule koju su, po predanju, izgradili begovi Čengići - Ratajci, braća **Ahmed-paša** i **Osman-paša**, koji su živjeli na prelazu iz XVII u XVIII vijek kada je ova porodica bila na vrhuncu moći, a mnogi njeni članovi su zauzimali visoke položaje.

Ćelija je izdubljena u stijeni, u čijem se

foto: Mevludin Mekić

središtu nalazi grobnica u obliku ljudskog tijela. Proučavajući srednjovjekovne spomenike u Podrinju, arheolog **Zdravko Kajmaković** i njegova ekipa su našli, pored nekoliko kamenih srednjovjekovnih sarkofaga, i grobnicu uklesanu u stijeni u Kutima, oko 2,5 km nizvodno od Miljevine, u dotada neotkrivenom kasno-srednjovjekovnom gradu Prilepu, koji se spominje u dokumentima od 1392. i 1466. godine (Aleksandar Ninković, Stari grad na desnoj obali Bistrice /Prilep?/... 1976, 17-18). Kameni sarkofazi izdubljeni u obliku čovječijeg tijela poznati su na teritoriji Bosne i Hercegovine od Jajca, preko srednje Bosne, doline Lašve, Zenice i Sarajeva do Foče (Lidija Žeravica, Grobovi ispod stećaka na Pavlovcu,... 1982, 189-190). Ukopavanje u kriptu, pored mauzolejnih crkava i građevina, samo je savršeniji vid ukopavanja.

Okolni Srbi su naseljeni u Rataje uglavnom u godinama neposredno nakon Prvog svjetskog rata. Oni ne pamte džamiju. Za njih je „stijena-ćelija“, kako je oni zovu, „svečev grob“ ili „svetinja“. Bošnjaci stijenu - grobnicu nazivaju turbetom u kome je bio sahranjen „dobri čovjek“, „Isa-pejgamberov ashab“ (jedan od Isusovih drugova). Prema toj tradiciji, i sama orijentacija grobne rake (zapad – istok) svjedoči o velikoj starini

grobnice. Zajednička osobina predanja o grobnici, kod svih stanovnika, iako su kazivanja kontroverzna, nije u povijesnoj stvarnosti, „već ih treba tražiti na drugim područjima tradicionalnih kazivanja i narodnih vjerovanja religijskog porijekla“, navodi Vlajko Palavestra u svome radu „Ćelija u Rataju“ (u: „Gornje Podrinje u doba Kosača“, Međurepublički multidisciplinarni projekt, tom IV. Zavod za zaštitu spomenika kulture Bosne i Hercegovine,

Sarajevo, 1977, str. 55-65).

Natpis, urezan istočno od nadsrešnice, napisan je ćirilnim pismom, polukurzivom. Tumačen je na razne načine od strane autora Marka Vege, Z. Kajmakovića, V. Palavestra i Đorđa Jankovića, a jedina dekodirana riječ je **Radoslav**. Unutrašnji zidovi su grubo isklesani, sa vidnim tragovima dlijeta i nedotjerani. Pod je kameni, od žive stijene. Sa jedne strane nalaze se muslimansko mezarje porodice **Čengiđ**, a sa druge pravoslavno groblje porodica **Elez, Mastilo, Goljanin**. Pretpostavlja se da su na prostoru ispred stijene u kojoj je uklesana ćelija grobnica bile ranosrednjovjekovna crkva (IX-XII vijek) koja je dolaskom Turaka na ove prostore pretvorena u džamiju. U blizini se primjećuju temelji nekog značajnijeg arhitektonskog objekta koji je bio dug oko 16 metara.

Po narodnoj tradiciji, u groblju su se sahranjivali pripadnici porodice Čengiđ - Ratajaca, a u turbetu je sahranjena žena **Bećir-paše Čengiđ**, za kojeg se priča da je sa bratom Ahmed-pašom sagradio kulu od devet katova na Ratajima. Mezarje je devastirano i u posljednjem ratu 1992-1995. godine i ponovo obnovljeno. Arheološko područje u selu Rataje proglašeno je nacionalnim spomenikom u oktobru 2003. godine. ●

▶ ŠTA SU KRIPTE I SARKOFAZI?

Kripte vuku porijeklo od katakombi, podzemnih tunela i prostorija iz prvih stoljeća nove ere, u kojima su rane kršćanske zajednice služile obrede i pokapale svoje pokojne. Kasnije se kripte grade i u crkvama, služeći kao prostori za grobnicu sa sarkofagom ili lijesom.

Sarkofag ima više značenja, od kamenog kovčega, preko groba pravljenog od raznih materijala do nadgrobno spomenika takođe od različitih materijala (kamen, metal, pečena glina ili drvo), redovito oslikanog ili urešenog reljefima u koji se polaže drveni lijes. Recimo, u starom Egiptu je korišten kao spremište za mumiju.

Zaštita okoliša: imperativ – zadatak – obaveza

Tokom pet godina operativnog rada, Fond za zaštitu okoliša FBiH postigao je značajne rezultate, preuzeo nove nadležnosti, uspješno realizovao niz projekata, aktivno učestvovao u borbi s elementarnim nepogodama i dobio prva značajna međunarodna priznanja

Direktor Fonda za zaštitu okoliša FBiH, **Safet Harbinja** ističe da je u uslovima ekonomske krize, prirodnih nesreća, poplava, zemlje u tranziciji, Fond dokazao da može biti oslonac vlastima svih nivoa ali i privredi te da, uz kvalitetno finansijsko poslovanje i upravljanje javnim prihodima, uspješno realizira veliki broj projekata zaštite okoliša i infrastrukture.

Da su petogodišnji napori Fonda za zaštitu okoliša FBiH na realizaciji projekata opravdani, a prikupljena sredstva efikasno i transparentno namjenski uložena, dokaz je i međunarodno priznanje, Green World Award, koje je Fond dobio u kategoriji najboljih institucionalnih praksi u doprinosu implementaciji programa, projekata i politika održivog razvoja. Harbinja ne krije zadovoljstvo zbog priznanja za napore i ostvarene rezultate na dostizanju ciljeva postavljenih Strategijom zaštite okoliša, te provođenju vladinih politika u oblasti zaštite okoliša.

- Tim više što je Fond mlada institucija, koja je u ovih pet godina operativnog djelovanja paralelno morala djelovati na više nivoa: organizacijskom, sa jedne strane na uspostavljanju i definiranju svih onih podzakonskih akata koji reguliraju rad Fonda, a onda finansijskom, kako bi pospješio izradu i implementaciju programa i projekata za zaštitu okoliša i energijsku efikasnost, što nam je Zakonom o Fondu dato u nadležnost

- kaže direktor Fonda.

On pojašnjava da su pred Fondom i brojne druge zadaće kako bi unaprijedili finansijske mehanizme za provođenje projekata koji nose ekonomski razvoj, ali istovremeno poklanjaju dužnu pažnju aspektima zaštite, očuvanja i unapređenja stanja okoliša. Jedna od njih je, kaže, i uspostava revolving fonda za finansiranje projekata energetske efikasnosti, ali i projekata iz oblasti zaštite voda i recikliranja otpada.

- U narednom periodu operativno počinje sa funkcionisanjem i revolving fond za finansiranje projekata energetske efikasnosti. Zahvaljujući tehničkoj asistenciji UNDP-a, zajedničkim snagama smo razvili interne dokumen-

Safet Harbinja: "Pred Fondom stoje visoko postavljeni ciljevi"

pripremanja za javnu nabavku bankarskih usluga u ove

U proteklih pet godina, koliko je Fond za zaštitu okoliša FBiH operativan kao centralni mehanizam za finansiranje zaštite okoliša na federalnom nivou, uz saradnju sa svim resorima i nivoima vlasti, ostvario je značajne rezultate kroz više od 550 projekata za koja su izdvojena sredstva od preko 55 miliona KM, za različite projekte zaštite okoliša i energetske efikasnosti, kazao je Safet Harbinja, direktor Fonda.

Uz to je Fond, po Zakonu o Fondu, kantonalnim budžetima doznačio 70% od prikupljenih naknada, u iznosu od preko 54 miliona KM.

te koji će omogućiti uspostavu ovog finansijskog mehanizma. U završnim smo

svrhe, te očekujemo da ćemo ovaj proces uspješno realizirati i omogućiti korisnicima

naših sredstava povoljnu finansijsku liniju da realiziraju projekte koji će omogućiti uštede u lokalnim budžetima i stvoriti prilike za alociranje sredstava kroz nove investicije - naglašava Harbinja.

Ističe da je pažljivo planiranje regionalne saradnje, kao i posredovanje u vezi sa finansiranjem zaštite okoliša, energetske efikasnosti i obnovljivih izvora energije iz sredstava međunarodnih organizacija, fondova EU, domaćih finansijskih institucija i tijela, u skladu s interesima zaštite okoliša Federacije BiH, kao i međunarodnim ugovorima čiji je potpisnik BiH, u predstojećem periodu jedan od prioriteta Fonda.

- Pred Fondom stoje visoko postavljeni ciljevi i u oblastima upravljanja otpadom i zaštite zraka urbanih sredina, kako bi efekte realiziranih

▶ VODE FBiH - KROZ PLANOVE I PROGRAME PREPOZNATE SU SLJEDEĆE PROGRAMSKE OBLASTI:

1. Sufinansiranje programa, projekata i sličnih aktivnosti iz oblasti upravljanja otpadnim vodama, koji obuhvataju: izgradnju ili sanaciju kolektorskih mreža (primarnih i sekundarnih), tretman otpadnih voda, monitoring kvaliteta voda i slične aktivnosti u oblasti upravljanja otpadnim vodama,
2. Sufinansiranje programa, projekata i sličnih aktivnosti iz oblasti korištenja voda, koji obuhvataju: zaštitu izvorišta - vodozaštitne zone, rješavanje problema u vodosnabdijevanju, poticanje održivog korištenja vodnih resursa, smanjenje gubitaka,
3. Sufinansiranje programa, projekata i sličnih aktivnosti iz oblasti zaštite vodotoka, koji obuhvataju zaštitu voda (zaštitu flore i faune) i slične aktivnosti. Ciljevi programa su: zaštita kvaliteta voda, zaštita akvatične flore i faune i slične aktivnosti od značaja za zaštitu okoliša i zaštitu voda,

4. Sufinansiranje programa, projekata i sličnih aktivnosti iz oblasti upravljanja vodnim resursima čija je implementacija u toku. Ciljevi programa su: sufinansiranje projekata koji su djelimično završeni, te je zbog nedostatka finansijskih sredstava njihova realizacija zaustavljena ili postoji vjerovatnoća da neće biti završena na okolišno prihvatljiv način,
5. Sufinansiranje programa, projekata i sličnih aktivnosti jačanja javne svijesti o značaju zaštite voda. Ciljevi programa su: podizanje nivoa javne svijesti o značaju zaštite voda uključujući izradu promotivnih i edukativnih materijala, organizovanje okruglih stolova, konferencija, manifestacija i sličnih aktivnosti relevantnih za jačanje javne svijesti o značaju zaštite voda,
6. Projekti sanacije i neposredne intervencije zaštite okoliša.

projekata osjetili prije svega građani kroz unapređenje kvaliteta života i poboljšanje kvaliteta životne sredine, a što će doprinijeti stvaranju preduslova za dugoročni održivi ekonomski i privredni razvoj Federacije BiH - zaključuje Harbinja.

REALIZACIJA PROGRAMA I PROJEKATA SREDSTVIMA VODNIH NAKNADA

Kako ističe Safet Harbinja, učešće i aktivan doprinos Fonda je u trenutno najvećim infrastrukturnim projektima zaštite voda u FBiH, gdje se Fond javlja kao jedan od ključnih partnera, osiguran je inicijativom menadžmenta i upravnih struktura Fonda prema Vladi FBiH, resornim ministarstvima i lokalnim zajednicama, u saradnji sa međunarodnim finansijskim institucijama, a sve u cilju ispunjavanja zadataka propisanim Zakonom o vodama i Strategijom upravljanja vodama FBiH. U periodu od operativnog početka rada, Fond je izdvojio i ugovorima rezervirao više od 40 miliona

KM, od čega je za kapitalne projekte zaštite voda od značaja za FBiH izdvojeno oko 15,7 miliona KM. Imajući u vidu plan Strategije upravljanja vodama za 12 godina (2010-2022), te izdvojena sredstva Fonda za implementaciju projekata (2010-2014), može se zaključiti da je stepen realizacije, Strategijom postavljenog cilja za Fond FBiH, veći od 50 posto.

UPRAVLJANJE OTPADOM I POSEBNIM KATEGORIJAMA OTPADA

Kada je u pitanju upravljanje otpadom, direktor Fonda za zaštitu okoliša FBiH ističe da su u skladu sa donesenim podzakonskim aktima u periodu 2012-2014. godina izvršene intenzivne aktivnosti na provedbi Pravilnika o ambalaži i ambalažnom otpadu, Pravilnika o upravljanju otpadom od električnih i elektronskih proizvoda, Uredbe o naknadama za zagađivače zraka, kao i Uredbe o naknadama za plastične kese tregerice.

Fond je kroz zakonsku regulativu koja tretira pitanje integralnog upravljanja ot-

▶ SARADNJA SA MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA I ORGANIZACIJAMA

I kroz program rada i finansijski plan, Fond od prvog dana posebnu pažnju obraća na aktivnosti koje omogućavaju zajedničku saradnju sa međunarodnim institucijama i organizacijama kada je u pitanju finansiranje projekata, naročito kada ovakav pristup ubrzava i olakšava realizaciju projekata. Saradnja je tako ostvarena kroz niz projekata, od kojih su najznačajniji i najobimniji razvojni projekti poput: GEF-WB Projekat: „Zaštita kvaliteta voda“ - Izgradnja II faze postrojenja za tretman otpadnih voda u Živinicama, Rekonstrukcija i proširenje uređaja za tretman otpadnih voda općine Ljubuški, KfW-projekat izgradnje kanalizacije i postrojenja za tretman otpadnih voda Bihać u cilju zaštite rijeke Une, GEF-WB projekti prečišćavanja otpadnih voda

za gradove Konjic, Mostar, Široki Brijeg, vodosnabdijevanje građana pet općina putem međukantonalnog regionalnog sistema vodosnabdijevanja Plava voda, zajednički projekat odvodnje i prečišćavanja oborinskih i otpadnih voda općina Doboj Jug, Usora i Tešanj, te kreditni projekat EIB-a za sufinansiranje izgradnje i rekonstrukcije općinskih sistema za snabdijevanje vodom, odvodnje i tretmana otpadnih voda u oko 22 općine u Federaciji BiH. I mnogi drugi. „Također, petogodišnji program 'Zeleni ekonomski razvoj', koji implementiramo u saradnji sa UNDP-om, SIDA-om i ostalim domaćim partnerima, poticaj je za stvaranje dugoročne strategije i programa razvoja kada je oblast energijske efikasnosti u pitanju.“

▶ SUFINANSIRANJE OD PREKO 5,5 MILIONA KM

U 2015/2016. godini Fond sufinansira 111 projekata u iznosu većem od 5,5 miliona KM i to u najvećoj mjeri za: projekte zaštite vodnih resursa, projekte komunalne infrastrukture za odvodnju otpadnih voda, projekte izgradnje i sanacije postrojenja za tretman sanitarnih i tehnoloških otpadnih voda; projekte i studije u cilju ispunjavanja Federalne strategije zaštite okoliša; projekte zaštite zraka i energijske efikasnosti, te projekte zaštite okoliša sa ciljem podrške razvoju lokalnih zajednica, kao i projekte

jačanja javne svijesti o značaju zaštite okoliša. Ovim sredstvima finansirat će se i studije i planovi upravljanja otpadom, sistemi primarnog odvajanja otpada (kante, kontejneri i zeleni otoci), opremanje reciklažnih dvorišta i transfer stanica, poticanja projekata ponovne upotrebe otpada i poticanje korištenja otpada kao energenta. Oblasti upravljanja otpadom su usklađene sa Federalnim ministarstvom okoliša i turizma i zasnivaju se na ciljevima postavljenim Federalnim planom upravljanja otpadom.

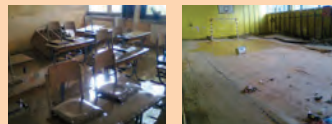
padom, kada je riječ o prikupljanju priroda, stavljen u situaciju „zaprečne“ mjere, preko koje svoju obavezu izvršavaju ona pravna lica koja se nisu uključila u sistem upravljanja otpadom preko operatera sistema. Naknade prikupljene po bilo kojoj osnovi u Fondu za zaštitu okoliša, pa time i u oblasti upravljanja otpadom, prema Zakonu o Fondu se ulažu u projekte zaštite okoliša i dodjeljuju putem javnih poziva. Fond je kroz javni poziv u 2014. godini prikupljena sredstva po osnovu ambalaže i ambalažnog otpada uložio u projekte izgradnje reciklažnih dvorišta i zelenih otoka. Pored

PREGLED SANIRANIH OBJEKATA UZ SPROVEDENE INFRASTRUKTURNE MJERE EN

O.Š. Maglaj, Maglaj

Prva osnovna škola, Maglaj

MSŠ Maglaj i Gimnazija Edhem Mulabdić, Maglaj

Dječiji vrtić, Maglaj

PRIMJERI DOBRE PRAKSE

Izgradnja I. faze postrojenja za tretman otpadnih voda u Živinicama

Projekat realizacije plana razvoja mreže stanica za praćenje kvaliteta zraka u FBiH, faza I

Projekat odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda u općini Bihać

Studija smanjenja upotrebe štetnih hemijskih sredstava u procesu uzgoja poljoprivrednih kultura

toga, dio sredstava u 2014. godini dodijeljen je za sanaciju posljedica poplava u BiH, te za projekte čišćenja obala vodonika I. i II. kategorije.

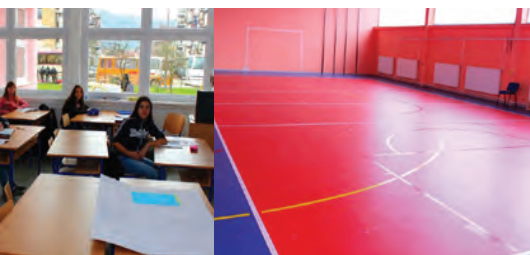
- Ove godine također ulažemo sredstva u oblast upravljanja otpadom, te smo u skladu sa tim sredstva rezervisali i planirali za projekte koji se finansiraju kroz Javni poziv 2015. U narednom periodu se očekuje donošenje zakonske i podzakonske regulative iz oblasti posebnih kategorija otpada, koji će biti usaglašeni sa direktivama EU, gdje se nadamo da će uloga Fonda biti značajnija - kazao je Harbinja.

ENERGIJSKA EFIKASNOST

Finansiranje projekata energetske efikasnosti, i to u prvom redu za javne objekte, izuzetno je važan segment u održivom razvoju. Harbinja ističe da je petogodišnjim programom Zeleni ekonomski razvoj (*Green Economic Development, GED*) i Sporazumom o dugoročnoj saradnji između Fonda i UNDP-a učinjen značajan korak u uspostavi jednog dijela politike energetske efikasnosti u Federaciji, a to je sistematski odabir objekata sa najvećim potencijalom za investiranje u povećanje energetske efikasnosti.

- Realizacija ovako kompleksnog petogodišnjeg programa ima za konačni cilj jačanje svih kapaciteta Fonda, provođenje sveobuhvatnih mjera i praćenje ušteda, izvještavanja o potrošnji energije i emisijama ugljenika, što je i obaveza države BiH. Aktivnostima kroz ovaj program izvršili smo najveći dio priprema za obaveze koje nam propisuje Prijedlog zakona o energetske efikasnosti FBiH, koji već godinu dana

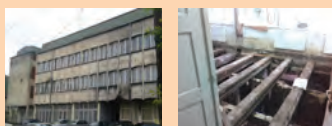
ENERGIJSKE EFIKASNOSTI

Dom zdravlja Maglaj, Maglaj

Općina i Sud u Maglaju

čeka na usvajanje u Domu naroda. Nadamo se i da će kroz usvajanje Zakona o Fondu za zaštitu okoliša i energijsku efikasnost Vlada FBiH stvoriti pretpostavke da se započete aktivnosti u oblasti energijske efikasnosti u znatnoj mjeri i prošire - kazao je Harbinja.

Svrha programa „Zeleni ekonomski razvoj“ je stvaranje suštinskih operativnih uslova i mehanizama za provođenje međunarodnih obaveza Bosne i Hercegovine, te osiguravanje provođenja i primjene direktiva EU iz oblasti energijske efikasnosti u FBiH, uz jačanje kapaciteta javnih institucija. Primarni

Da su petogodišnji naponi Fonda za zaštitu okoliša FBiH na realizaciji projekata opravdani, a prikupljena sredstva efikasno i transparentno namjenski uložena, dokaz je i međunarodno priznanje „Green World Award“ koje je Fond dobio u kategoriji najboljih institucionalnih praksi u doprinosu implementaciji programa, projekata i politika održivog razvoja

cilj Programa i projektne saradnje između UNDPBiH i Fonda je kreiranje ambijenta povoljnog za investiranje u povećanje energijske efikasnosti u FBiH, uz smanjenje utroška javnih sredstava na potrošnju energije i vode i alociranje istih na prioritetnije investicije, te zapošljavanje domaće radne snage. Od 2015. godine Program je finansijski podržan i od strane Švedske agencije za međunarodni razvoj i saradnju (SIDA).

Do sada je, u okviru Programa, za provođenje infrastrukturnih mjera odabrano 36 javnih objekata sa najvećim opravdanjem za investiranje u mjere povećanja energijske efikasnosti, za koje su prethodno izvršeni detaljni energetske pregledi i urađena projektna dokumentacija. Energetski pregledi su provedeni na ukupno 84 objekta na području Federacije BiH. ●

(Fond za zaštitu okoliša FBiH, <http://www.fzofbih.org.ba/>)

SANACIJA ŠTETA NA OBJEKTIMA SA POPLAVLJENIH PODRUČJA FBiH

Usljed poplava, koje su u maju 2014. godine zadesile BiH, donesena je Odluka o zajedničkom sufinansiranju Fonda za zaštitu okoliša FBiH i UNDP-a za sanaciju šteta na prioritetnim objektima sa poplavljenih područja FBiH, u dijelu investicija koje podrazumijevaju mjere energijske efikasnosti. Odluka se odnosila na sanaciju prioritetnih objekata na poplavljenim područjima na lokalitetima Zeničko-dobojskog, Unsko-sanskog i Posavskog kantona. Fond je svoj finansijski doprinos, u iznosu od 30% od visine investicije u svrhu povećanja EE objekata, angažovao putem UNDP-a, koji su implementatori kompletnog projekta „Sanacija i oporavak poplavljenih

područja BiH“ zaduženi ispred Evropske komisije.

Da projekti energetske sanacije objekata nisu jedina aktivnost Fonda za zaštitu okoliša FBiH u svrhu saniranja šteta i otklanjanja posljedica prirodne nepogode u 2014. godini svjedoče uložena sredstva ukupne vrijednosti dva miliona KM, i to u projekte obnavljanja funkcionalnosti prioritetne infrastrukture javnog vodosnabdijevanja i sistema za odvodnju i tretman otpadnih voda te zaštitu izvorišta pitke vode, kao i čišćenje obala vodotoka od svih vrsta otpada: prikupljanje, razvrstavanje, obrada i zbrinjavanje na propisan način, u iznosu od 600.000 KM.

Zorica Tahirović, dobročiniteljka

Djeca **MORAJU** zav

Magazin START BiH će kroz seriju tekstova o predjelima, proizvodima i pojedincima iz BiH pokušati naslikati pozitivnu sliku naše zemlje. Smatramo da u javnosti, pa i u našem Magazinu, ima dovoljno priča o neuspjesima i negativnim pojavama koje ljude tjeraju u očaj i da svi u ovoj zemlji znaju da je nezaposlenost velika, a zaposlenost nesigurna; plate male, a penzije nedovoljne; političari neodgovorni, a blizu predizborna kampanja i manipulacije... Stoga smo odlučili da na nekoliko narednih strana ne govorimo o politici, entitetima, podjelama, nezadovoljstvima... Pokušaćemo da lijepim fotografijama i pozitivnim pričama donesemo barem dašak optimizma i naznake da život teče dalje.

PIŠE: Tim Starta FOTO: Haris Čalkić

Zorica Tahirović je Romkinja iz sarajevskog naselja Gorica. Ima petoro djece: Nerminu, Nermina, Mirelu, Tahira i Eminu i sva su, osim Emine koja je najmlađa i pohađa osnovnu školu, završila srednju školu. Ona sama je takođe završila srednju školu i svoj život je, za sada, posvetila tome da sva djeca s Gorice postignu barem toliko. To radi ne sebično trošeći svoje vrijeme da djecu prati od kuće do škole i od škole do kuće, a onima koji su u zaostatku za vršnjacima pomogne da se pripreme za polaganje razreda kako bi ih stigli.

Bilo je dana kada smo zbog besparice bili bez struje, ali snađemo se, naložimo vatru, ugrijemo vodu i djeca idu u školu. To moraju jer bez škole su ništa. Mislim da se meni taj trud isplatio jer su moja djeca završila srednju školu i moj sin Nermin sada ima platu od 600 KM, a kćerka Nermina je radila šest mjeseci u opštini – priča Zorica Tahirović

NA GORICI 44 ŠKOLARCA

- Bilo je dana kada smo zbog besparice bili bez struje, ali snađemo se, naložimo vatru, ugrijemo vodu i djeca idu u školu. To moraju jer bez škole su ništa. Mislim da se meni taj trud isplatio jer su moja djeca završila srednju školu i moj sin Nermin sada ima platu od 600 KM, a kćerka Nermina je radila šest mjeseci u opštini – priča Zorica. Školovala je i kćer svoje sestre, Cecu.

- I danas me zove majkom i često ponovi da bez mene ne bi znala ni čitati ni pisati. Nije na vrijeme bila upisana u školu i ja sam joj izvadila rodni list i upisala je u školu. Za pet dana je položila tri razreda jer smo joj moja djeca i ja pomogli da nauči čitati, pisati i računati – priča naša sagovornica. Zna da, prema nekim istraživanjima, oko 20 posto svršenih osnovaca nikada ne završi srednju školu.

- To je najvjerojatnije zbog toga što roditelji ne vode računa o djeci, ali čula sam da će sada srednja škola biti obavezna i to je jako dobro.

Za proteklih pet godina, tokom kojih je bila angažovana u nekoliko nevladinih organizacija koje su radile na tome da što više romske djece ide u školu, postigla je da oko 100 djece redovno pohađa nastavu i da još stotinu djece položi zaostale razrede i stigne svoje vršnjake. Kaže da sada na Gorici žive 44 školaraca i da samo dvoje djece ne ide redovno u školu.

- Na Gorici je malo lakše jer su porodice drugačije od ovih u

drugim naseljima gdje djevojčice ispisuju iz škole već poslije petog razreda i spremaju ih za udaju – priča Zorica.

Trenutno je nezaposlena, a prošlih godina je u Osnovnoj školi Hasan Kikić bila angažovana kao asistent-koordinator između škole i porodica, ali je novi direktor suspendovao ovu poziciju.

- Moj posao je bio da, kada mi iz škole jave da neko dijete ne dolazi na nastavu, odem u porodicu i razgovaram sa roditeljima. Oni nerijetko kažu da im dijete treba na pijaci, za prodaju, ali ja im kažem da na pijacu idu sami, a dijete neka ide u školu. Znali su reći da nemaju sveske ili obuću i odjeće, ali i da ih ne mogu pustiti same i ja bih to rješavala tako da svesku nađem kod sebe kući ili u nekoj od ovih nevladinih organizacija, za odjeću i obuću se isto pokušamo snaći, a ako je problem da dijete samo ide u školu – ja ga pratim i vratim kući – priča Zorica Tahirović. Pretpostavlja da će ova pozicija ponovo biti uspostavljena jer su djeca ponovo počela izbjegavati školu.

NEHRO GOVORI ENGESKI

Zorica je bila angažovana i u *Karitasu* i u nekoliko nevladinih organizacija. Mnogo je pomagala i djeci koja su vanredno polagala razrede kako bi stigli vršnjake. Tokom ljeta bi grupu djece iz naselja vodila do škole pazeći da neko ne pobjegne i nosila sveske i olovke. Sve to je nekada radila besplatno, a nekada za naknadu od 100 ili 300 KM.

- Nisu to neke pare, ali bolje

išta nego ništa, od toga platim struju – kaže Zorica.

Zoricin muž Nehro je završio četiri razreda osnovne škole, sam je naučio engleski i mnogo čita. Zorica kaže da nikada nije ni riječ rekao zbog toga što ona ima više škole od njega ili što im djeca idu u školu.

- Ponekad idu zajedno da skupljaju stare stvari i znali su biti i gladni i žedni, ali školu nikada nisu propustili i kada naše naselje posjećuju iz nekih organizacija, svi primijete da su moja djeca lijepo vaspitana. Moja Nermina Bibliju čita boilje nego ja – priča Zorica.

Zorica Tahirović želi posao, želi da kćerki Nermini ispuni želju i upiše je na fakultet i želi da njena djeca dobiju računar.

- To bih baš voljela. Svi znaju engleski jako dobro i bilo bi lijepo da imaju i kompjuter – kaže i ponavlja da svojoj djeci želi da dobiju posao, imaju djece, žive normalno i budu sretni ljudi. ●

2010 vršiti srednju školu!

U selu Matići nadomak Orašja svi pletu šibu, a mala privatna kompanija *Matićanka* pletene predmete izvozi širom Evrope.

TEŠKO DO CERTIFIKATA

- Pletemo sve, od pijaćnih košara, preko bračnih kreveta, pa do hladnjaka za sjedenje u vrtu, ali najviše izvozimo košare. Svake godine izvezemo oko 150 šlepera po, recimo, 5.000 košara. Sada smo napravili sjajan posao u Švajcarskoj jer oni iz pekarske industrije izbacuju plastiku. U drugim državama smo pomenili Bugare, Rumune, Poljake, a ima nas u Njemačkoj, Švajcarskoj, Holandiji i drugdje po Evropi - priča Marijan Živković Ciljo.

On pojašnjava da druge zemlje imaju jeftinije košare jer imaju jeftiniju radnu snagu, ali je posavska šiba bolja i ima ljepšu boju nego bilo koja druga.

Početkom jeseni sva dvorišta u Matićima su ukrašena svežnjem šibe koja se suši.

Korpu ili košaru nije jednostavno napraviti, jer šibu valja pobrati, osušiti, klasirati, potom kuhati, guliti, eventualno izbijeliti ako su u planu šarene korpe, pa opet sušiti, potom ponovo kiseliti da bi bila elastična za pletenje, a onda pletiti korpe. Gotove korpevalja osušiti, la-

Legenda o pleteninama od pruća iz Matića daleko n

Matićani pletu,

Šibu valja pobrati, osušiti, klasirati, potom kuhati, guliti, eventualno izbijeliti ako su u planu šarene korpe, pa opet sušiti, potom ponovo kiseliti da bi bila elastična za pletenje, a onda pletiti korpe

Foto: Miroslav Kušević

Neke korpe su postavljene

Marijan Živković Ciljo: Osvajamo Evropu

kirati, opet osušiti, potom oprati. I to je to!

Živković i *Matićanka* imaju šest stalno zaposlenih, desetak sezonskih radnika i oko 300 kooperanata. Sva proizvodnja je ekološka i sve je certificirano - od zemljišta na kom se uzgaja šiba, preko svega što se kori-

sti u lancu proizvodnje, do gotovog proizvoda.

- **Certifikat nije lako dobiti i nije jeftin.** Kod nas u BiH, u Tuzli su mi tražili 10.400 KM, a u Austriji sam svu proizvodnju certificirao za 350 eura. Dva puta su mi dolazili inspektori, pristali su da to urade, iako ja nisam u EU. Naš kupac iz Austrije je prihvatio taj certifikat - priča Živković.

Sve sirovine koje *Matićanka* koristi su ekološke, od laka na bazi vode, do kotlova za kuhanje koje je Živković sam napravio da bi prestao da koristi stare auto gume na kojima se ranije šiba kuhala i koje su pravile veliko zagađenje.

KAKO SE GAJI ŠIBA

Marijan Živković kaže da su mnogi korpari pokušali svoje pletene proizvode izvesti preko granice BiH, ali bez velikog uspjeha.

- Prije ovog nesretnog rata ja

Hladnjah od pruća

sam radio sa jednim korparom iz Srbije. Izvozili smo za Njemačku, a onda je došao rat. Jednom sam dobio poštedu od sedam dana i izašao u Austriju da posjetim brata, pa sam otišao u Njemački kod tog našeg prijeratnog kupca. Nije me prepoznao, ali je bio zainteresovan da obnovimo saradnju. Vratio sam se kući, od ovdašnjih majstora uzeo nekoliko korpi, odabrao onu srednjeg kvaliteta, pa mu je lijepo upakovao i poslao autobusom. Ubrzo je stigla prva narudžba, a kasnije smo po-

ko nadilazi bosanskohercegovačke okvire

Evropa kupuje

Obrada šibe je složen posao

Od korpe do bračnog kreveta

sao razvijali polako i svaki dan sam imamo sve više i više kupaca - priča Živković.

U poslu mu danas najviše pomažu njegova djeca koja brinu o internet strani, narudžbama, novim kupcima...

A ni šibu nije jako teško uzgojiti.

- U duboko preoranu zemlju se zabode jedan klip od 25 centimetara. Sve treba pokriti najlonskom folijom da bi sunce spržilo travu koja bi rasla iz zemlje. Šiba se sadi u trećem mjesecu, a bere u desetom ili jedanaestom. Iz jednog klipa izrastu dva izdanka, a kasnije iz svakog izdanka po dva nova. Jednom posađenu šibu, ako je pažljivo čuvamo i obrađujemo, možemo brati i do 25 godina - pojašnjava Živković.

On tvrdi da je šiba daleko naji-

splativija biljka jer ima velike prinose. Isplativija je i od soje.

U Matićanki sve rade sami, jer u BiH ne postoji ozbiljna distributerska služba. Ako i pokušaju s nekim sarađivati, taj brzo poželi da ih pokrade ili radi sam.

SVI BI RADIJE RATOVALI

- Ponekad odem na neki sajam na kom se pojavljuju ovi moji kupci, malo da se pokažem,

odnesem malo moje domaće šljivovice *kuge* i vratim se kući. Svaki mjesec smislim novu korpu, iskombinujem nešto od ovih postojećih, nešto dodamo, nešto oduzmemo i imamo novi proizvod - kaže on.

Korparstvo je ručni rad, stari zanat.

- Nekada su naši djedovi i očevi išli na kurseve za pletenje šibe, kasnije se znanje prenosilo s koljena na koljeno. Ovo će uvijek biti cijenjeno u svijetu gdje postoje pravi sistemi vrijednosti, a kod nas se to baš i ne cijeni. Nama odgovara što više svadbe da ovi gore mogu krasti, a obični narod ispašta, iako svi žive od običnog naroda - priča Živković.

Matićanka godišnje izveze robe i do 400.000 KM, a posredstvom te male firme u BiH ulazi oko 120.000 KM. Većina tog novca odlazi u proračun, ali Živković od tog proračuna ne dobiva ništa.

- Dobio sam jednom od općine 20.000 KM da uvedem ekološke kazane i da prestanemo kuhati na gumi. Taj novac sam dobio kao pravno lice i kupio kazane za moje kooperante koji su ih preko mene kao pravnog lica dobili za po 100 KM jeftinije. I to je sve - priča Živković.

S malo mašte...

Šiba je izdašna biljka

Pripreme za transport

Ciljo tvrdi da je on ipak sretan čovjek: ima ženu, četvero djece, osmero unučadi, uzgaja voćnjak, peče rakiju i ponekad ide u lov. Misli da ljudi iz BiH mogu uspjeti na stranim tržištima ako vrijedno rade. Ali...

- Ovdje bi svi radije ratovali nego radili - misli Živković. ●

Došli Bosanci po medalje

Kad se popnete na pobjedničko postolje i primete medalju, sav onaj umor od napornih treninga i preveslanih stotina i hiljada kilometara i napora trke, u trenutku nestane, pričaju dječaci koji su nedavno odbranili titulu državnih šampiona

Početak ovog mjeseca u Brčkom je održano 11. po redu državno prvenstvo Bosne i Hercegovine u kajaku i kanuu na mirnim vodama, na kojem su gradačaćki kajakaši **Malik Selimović** i **Muhamed Beširović** osvojili ukupno šest zlatnih, dvije srebrene i jednu bronzanu medalju, a pored svega još i odbranili prošlogodišnju titulu državnih prvaka.

SRCE SE LEDI

Mladi kajakaši, pod stručnim vodstvom trenera **Željka Draškića** odbranili su i prošlogodišnju titulu državnih prvaka u kajaku dvo-sjedu, u kategoriji mlađih juniora i juniora na 1.000 metara. U kategoriji mlađih juniora, u istoj disciplini na 500 metara također su bili prvi, a u kategoriji juniora na 500 metara osvojili su drugo mjesto.

Malik i Muhamed članovi su Kajak-kanu kluba **Vidara** iz Gradačca i obojica su učenici drugog razreda gimnazije.

Selimović se kajakom bavi već punih šest godina, kaže da se zaljubio u ovaj sport nakon što je sa bratom otišao na prvi trening i od tada neprekidno naporno trenira. Beširović se ovim sportom bavi dvije godine, ali zahvaljujući napornom radu i talentu, rezultati nisu izostali. Ovom sportu su ga, kaže, između ostalog, privukli to što obožava prirodu, a

pogotovo vodu, te putovanja na razna takmičenja kada ima priliku upoznati nove zemlje, gradove i steći nova poznanstva.

Inače, bavljenje ovim i ne toliko popularnim sportom nije nimalo jeftino. Naime, jedan natjecateljski kajak košta između 1.500 i 4.000 eura, a samo vesla koštaju više od 300 eura. Zbog loše finansijske situacije u klubu, većinu opreme nabavljaju sami.

- Naša oprema je

prevažena i dotrajala. To posebno vidimo na takmičenjima izvan BiH. Često nas zezaju da imamo kajak za muzej, ali mi ih i sa takvim kajkom pobjeđujemo. U ovom trenutku neophodna bi nam bile sprave za vježbanje u dvorani ali i neopren odijela. Kad treniramo u kasnu jesen i rano proljeće, srce se ledi kad se pokvasimo, ali nekako se ipak izdrži - kaže Selimović.

Do sada su, uglavnom zahvaljujući odličnim rezultatima koje postižu, imali samo ograničenu potporu Općine Gradačac odnosno

od smjena.

- Profesori imaju razumijevanja pa nam ponekad progledaju kroz prste ako se nije spremila neka nova lekcija - kaže Selimović.

UKLAPAJU OBAVEZE

Malik Selimović pojašnjava da šampioni pokušavaju uklopiti treninge sa školskim obavezama tako što treniraju vikendom i prije, odnosno poslije škole, zavisno

2012

POZITIVNA BiH

JETSKIM VODAMA

ČETVRT HLJEBA I PAŠTETA

Muhamed Beširović kaže da ova dva dječaka sve svoje slobodno vrijeme provode na treninzima i takmičenjima.

- Ali šta je tu je. Mi veslamo u jeftinom i zastarjelom plastičnom čamcu, a kupili smo i polovna vesla. Na takmičenjima spavamo u kolima, ujutro jedemo četvrt hljeba, paštetu i čaj, ali ipak u naš Gradačac i Bosnu vraćamo se sa medaljama - ponosno Beširović.

općinske institucije su im finansirale odlazak na jedno najecanje.

Za Olimpijski komitet BiH i Kajakaški savez ova dva izvanredna mlada sportaša, kao i njihov klub, kao da ne postoje. Povremeno dobiju donacije od privatnih lica, ali da im nije roditelja ne bi bilo ni ovakvih rezultata, jednoglasni su državni juniorski prvaci.

I pored loše finansijske situacije, Malik i Muhamed treniraju i do pet, šest puta sedmično.

KO KOME NA ČEMU ZAVIDI

Trening se sasto-

tara iza sebe - kaže Beširović.

Što se pak najslabije pobjede u dosadašnjoj karijeri tiče, i jedan i drugi se slažu da je to bila ona na Ku-

pu Beograda, održana ove godine na Adi Ciganliji. Kažu, kada su se

pojavi na ovom natjecanju, neki su to prokomentirali sa *Eno opet onih Bosanaca - došli po medalje.*

- Nije tu, naravno, bilo nikakve zle namjere, ali to je tako. Jer koliko god da mi zavidimo takmičarima iz drugih zemalja na njihovim čamcima i opremi, oni zavide nama na zlatnim medaljama koje nosimo kući - kaže Selimović.

Što se sportske budućnosti i nastavka karijere tiče, ova dva mlada kajakaša kažu da im je želja da nastupe na narednim Olimpijskim igrama u Rio de Janeiru 2016. godine.

Ubijedeni su da bi uspjeli ispuniti olimpijsku normu kada bi ih bar minimalno podržali po pitanju nabavke adekvatnih čamaca i opreme. A inata za pobjedu ima kod obojice.

- Od ovog sporta se kod nas teško može živjeti, ali nije isključeno da se negdje vani od ovoga može i profitirati. Za sada nas drži ljubav prema vodi i veslanju, ali i onaj osjećaj nakon pobjede i primanja medalja. Kad se popnete na pobjedničko postolje i primete medalju, sav onaj umor od napornih treninga i prevelikih stotina i hiljada kilometara i napora trke, u trenutku nestane - kaže Beširović. ●

ji od 15 kilometara veslanja po gradačaćkom jezeru Hazna i to sve rano ujutro, prije škole dok većina njihovih vršnjaka još spava.

Selimović i Beširović su ove godine već učestvovali na osam kajakaških natjecanja, sa kojih su u svoj Gradačac donijeli više od 30, uglavnom zlatnih medalja.

Najteža im je, kažu, bila upravo ova posljednja utrka na državnom prvenstvu u Brčkom.

- Kajakaši iz KKK Hariz Suljić iz Brčkog bili su nam direktni konkurenti. U jednom trenutku su nas prestigili i mislili smo da nećemo uspjati odbraniti prošlogodišnju titulu državnog prvaka. Ali tada se javio onaj inat za pobjedom i smogli smo snage, zapeli iz petnih žila i posljednjim atomima snage ostavili smo ih u cilju pedesetak me-

BIJELA GORA KOD TREBINJA: NIGDJE TOLIKO ŽIVOTINJSKIH VRSTA NA MANJE PROSTORA

Orjen krije i dvije biljke mesožderke

Na području Bijele gore i Orjena postoje kilometri i kilometri markiranih planinarskih staza, teren nije težak za šetnju, moguće je vidjeti i čuti veliki broj različitih vrsta ptica, a vukove i medvjede je moguće pratiti po tragovima na zemlji ili ostacima vune na žbunju, priča Dušan Toholj

FOTO: WEB

Tokom biološko-istraživačke ekspedicije koju je u masivu Bijela gora - Orjen kod Trebinja krajem aprila 2013. organizovalo Udruženje *Južnjačko plavo nebo*, utvrđeno je da se na samo 45 kvadratnih kilometara prostora nalazi 450 biljnih vrsta od kojih su dvije biljke mesožderi i 45 ptičijih vrsta među kojima deset sa liste zaštićenih.

- To područje je još uvijek pod snijegom i broj životinjskih i biljnih vrsta bi u sezoni kada je vegetacija najbujnija, mogao biti možda i duplo veći, ali prave podatke bismo mogli imati kada bismo istraživanja i ekspedicije provodili četiri puta godišnje. Ja se nadam da će resorno ministarstvo u Vladi RS pokazati razumijevanje i odobriti sredstva za ta

istraživanja koja bi bila sastavni dio studije opravdanosti proglašavanja tog područja nacionalnim parkom - priča predsjednik Udruženja Dušan Toholj.

U aprilskoj ekspediciji učestvovalo je dvadesetak stručnjaka iz BiH i Crne Gore, među kojima i desetak univerzitetskih profesora.

Toholj se nada da bi područje Bijele gore i Orjena moglo biti proglašeno nacionalnim parkom, kao Kozara i Sutjeska, jer bi tada bilo zaštićeno od ugrožavanja. On pojašnjava da postoje dva kriterija da se neko područje proglasi nacionalnim parkom - da na njemu postoji veliko bogatstvo biljnih i životinjskih vrsta ili da je ekstremno ugroženo ljudskim aktivnostima, a sada su, kako kaže, najveći problemi ljudski nemar i nebriga, požari, sječa šume i ubijanje životinja, prvenstveno trovanje vukova.

Usljed neodgovornog ponašanja ljudi, sječe šume i uništavanja prirode, sa područja Bijele

le gore nestali su i bijeli supovi jer nisu imali hrane, mnogo ih je stradalo i zbog čestih trovanja kroz hranidbeni lanac, pa je u toku akcija naseljavanja ovih predjela bjeloglavim supovima iz Srbije, za koje je u Popovom polju napravljen kavez i pripremljen sistem vještačkog dohranjivanja.

Toholj napominje da je nedavna ekspedicija pokazala da područje Bijele gore zadovoljava i drugi uslov da bude proglašeno nacionalnim parkom - raznovrsnost biljnih i životinjskih vrsta.

Ovo područje je, inače, veoma pogodno za poljoprivredu i uzgoj svih vrsta domaćih životinja. O tome svjedoči podatak da je do II svjetskog rata na tom području bilo više od 200 katuna, a do rata u BiH više od stotinu. Katuna i da-

BASTIJARNA OČIŠĆENA NAKON 60 GODINA

Svojevrсна atrakcija Bijele gore je i dvadesetih godina prošlog vijeka sagrađena jedna *bastijarna*, neka vrsta bunara zapremine od oko 1.000 kubika, koja se punila vodom koja se slijevala sa stijena. Naime, od 1926. do 1931. godine je jedna kompanija iz Londona, posredstvom beogradskih preduzetnika, sjekla šumu na području Bijele gore i tada su izgrađeni i stambeni, trgovinski i ugostiteljski objekti, pošto je na tim poslovima bilo angažovano oko 3.000 radnika. Tada je kroz ovu planinu izgrađeno tridesetak kilometara željezničke pruge i žičara dužine 18 kilometara od Jarčišta do Risna nadomak Dubrovnika, gdje se šumska građa lagerovala i dalje brodovima otpremala u mnoge luke širom svijeta. Prošle godine su, prvi put nakon 60 godina, ovu *bastijarnu* čistili ekolozi iz Grahova, kojima je Bijela gora omiljeno izletišta i to uz pomoć jednog ministarstva u Vladi Crne Gore. *Bastijarna* je ovom kraju, inače, jako potrebna, jer je sredinom 17. vijeka, usljed jednog razarajućeg zemljotresa potonula, nestala s površine, Bjelogorska rijeka i taj cijeli kraj je ostao bez vode. A voda izuzetno treba prije svega vatrogascima, koji su prošle godine na ovoj planini imali pune ruke posla...

nas ima veliki broj, pogotovo od maja do oktobra, a posebna pogodnost je to što na ovom prostoru nema mina zaostalih iz rata.

Bijela gora se nalazi na tromedi BiH, Crne Gore i Hrvatske, od magistrale Risan - Žabljak je udaljena svega šest kilometara, a putnik namjernik ili zainteresovani planinar iz Trebinja, može koristiti dva puta. Na putu prema Herceg-Novom treba skrenuti kod Zubačke Uble, a na putu za Nikšić treba skrenuti kod Lastve kod sela Orovac. Put do Bijele gore nije savršen, ali nije ni loš, pa ga se može bez problema proći i manjim automobilom.

- Na području Bijele gore i Orjena postoje kilometri i kilometri markiranih planinarskih staza i teren nije težak za šetnju. Ja tamo često odlazim i moguće je vidjeti i čuti veliki broj različitih vrsta ptica, a vukove i medvjede je moguće pratiti po tragovima na zemlji ili ostacima vune na žbunju - priča Toholj.

Na ovom lokalitetu, na žalost, nema planinarskog doma, osim ostataka jednog starog jako lijepog koji je sasvim uništen, a nema ni odmorišta ili mjesta predviđenih za roštiljanje. Ima, međutim, domaćinstava u kojima je moguće kupiti sir, kajmak, med... ●

I PRIJE NEGO ŠTO SU SE SVE VODE RAZLILE, A SVA BRDA POKRENULA, BOSANCI I HERCEGOVCI SU POČELI POMAGATI

Da nam nije... komšija!

Samoinicijativno su se okupljali volonteri, spasioci, rafteri i brojni drugi koji su žurili u ugrožena područja da spasavaju sve one kojima je voda već bila došla dogrla, a u isto vrijeme spontano se ujedinila i poslovna zajednica i privrednici koji su sve resurse stavili na raspolaganje ugroženima znatno prije državnih organa

Priroda je ovih majskih dana u Bosni i Hercegovini i regionu pokazala svoje najgora lica, ali je u ogromnoj poplavi isplivalo ono najbolje u ljudima, pomalo zaboravljena humanost i ogromna želja da se pomogne svima kojima je pomoć potrebna.

NAKVASITI SUHA GRILA

Ogromno saosjećanje probuđeno u svakom Bosancu i Hercegovcu možda nije moglo spriječiti poplave, ali je znatno umanjilo njene razorne posljedice.

Dok je nezapamćena bujica nosila sve pred sobom u mnogim gradovima u BiH, u mjestima koja su ovaj put imala sreću da ih vodena sila zaobiđe samoinicijativno su se okupljali volonteri, spasioci, rafteri i brojni drugi koji su žurili u ugrožena područja da spasavaju sve one kojima je voda već bila došla dogrla.

U isto vrijeme, spontano se ujedinila i poslovna zajednica i privrednici koji su sve resurse stavili na raspolaganje zajednici znatno prije državnih organa.

Svjesni ogromnih potreba i neviđenog potopa u susjednom Maglaju i Doboju, broj-

ni tešanjski privrednici su bez razmišljanja praznili vlastita skladišta i prodavnice i hitno slali onima kojima je to bilo potrebno. Koliko je to značilo ugroženima najbolje

govore njihova brojna svjedočenja koja su tih dana uglavnom počinjala riječima: *Da nam nije Tešnja i Gradačca...* Što nimalo ne čudi, s obzirom da su postradali suha grla tih dana kvasili samo tešanjском vodom.

U potopljeni Doboj je, sa velikom pomoći, među prvim ušao **Izudin Ahmetlić**, vlasnik grupacije *Hifa Oil*, a svih tih kritičnih

dana pomagalo je svih 70 uposlenih ove grupacije sa kompletnom mehanizacijom. Kompanija *Euro-asfalt* je također među prvim na raspolaganje, bez ikakve nadoknade, stavila kompletnu mehanizaciju koja je znatno olakšala čišćenje zakrčenog terena. Već sa prvim izlivanjem vode u opštini Ilidža u akcije spašavanja i dostave pomoći se uključio i direktor *BH servisa Muhamed Švrakić*, sa jedinstvenim amfibijskim vozilom kapaciteta 20 putnika koje je već dan kasnije krenulo put Nemile i Maglaja.

Nakon brojnih evakuacija, stanovništvo se hitno moralo održavati u životu osnovnim potrepštinama, a nakon najbržih Tešnjaka i Gradačana velikodušno je reagovao i ostatak BiH.

Svakoga dana se i iz pogona *Sarajevske pivare* i skladišta na terenu pomoć distribuirala ugroženima. Na dnevnoj bazi ugroženima je upućivano vode i sokova u vrijednosti 15.000 maraka, a pomagala je i *Tuzlanska pivara*.

Dubički *Mlijekoprodukt* je put Bijeljine, Maglaja, Doboja, Bosanskog Šamca... uputio oko 30.000 litara mlijeka i mliječnih proizvoda, dok je *Kraš* poslao 20 tona prehrambenih proizvoda. Prije nego potrebne higijenske proizvode i hranu među prvim je uputila i *Violeta* u vrijednosti višoj od 200.000 maraka.

POZITIVNA
BIH

2014

POMAGATI ONIMA KOJIMA TREBA

ISPRAZNITI APOTEKU

Iako su i sami pretrpili veliku štetu, FIS je u robi donirao 25.000 maraka, dok je za stanovnike Maglaja obezbijedio namještaj u vrijednosti od 10.000 maraka. Brčanski Bimal je distribuirao 180.000 litara vode za piće, a ugroženi se zahvaljuju i firmi Sector Security iz Zenice koja je, kažu, nesebično pomagala u raščišćavanju terena i odnošenju smeća.

Socksmaker3 je donirao nekoliko hiljada pari čarapa ugroženim u Maglaju i Matuzićima.

Obnova devastiranih područja će biti skupa i dugotrajna, a privreda koja pomaže i sad, pomagati će i dalje.

Elektroprivreda BiH je donirala milion KM, a kakanjska tvornice cementa HeidelbergCement Group pola miliona maraka za pomoć ugroženom stanovništvu BiH i obnovu, dok su BBI grupa i VGT osiguranje donirali po 50.000 maraka. ProCredit banka je za BiH i Srbiju osigurala donaciju od 550.000 eura, Samsung je donirao 25.000 eura.

BIHAMK je donirao 10.000 KM, plus po jednu dnevnicu zaposlenih, a dnevnicu su se u korist ugroženih odrekli i u Energoinvestu.

BH Telecom je uručio 100 mobilnih aparata sa dugotrajnim baterijama i 100

brojeva stanovništvu najugroženijih područja u BiH, u prikupljanju finansijske pomoći svoj doprinos su dali svi zaposleni, a pomoć je stigla i od M:tela. Hiljade građana su se također uključile u akciju, a ugroženim se slalo sve - od lijekova, vode, sanitarije, volontera pa do vrućih bureka. Dijaspore je, po čemu zna koji put, dokazala nevjerovatnu solidarnost, a konvoji pomoći su stizali iz gotovo svih zemalja. Pomagali su sportisti pa je, naprimjer, Miralem Pjanić ispraznio apoteku i sve poslao ugroženim. Veliki humanitarac Halid Bešlić je na raspolaganje stavio svoj hotel pored Sarajeva onim koji su u klizištima ostali bez svojih domova.

Ne treba svakako zaboraviti ni brojne slavne ličnosti iz svijeta, kao ni strane ambasade, spasilačke službe iz nekoliko evropskih zemalja, EUFOR, Wizz Air koji je besplatno prevozio spasioce...

Veliki broj preduzeća i po jedinaca koji su dali nesebičnu pomoć ovdje nije spomenut jer ih je, srećom, toliko da ih je nemoguće sve nabrojati, ali nadamo se da neće zamjeriti, jer svi oni koji su tih dana pomagali i još uvijek pomažu to i nisu uradili i ne rade zbog samopromocije i reklame već zbog želje da pomognu ljudima u nevolji. Hvala svima!

(z. č.)

BROJNE ZVIJEZDE NISU ČEKALE POZIVE

Ni oni nisu zakazali

Upomaganje unesrećenim u regiji odmah su se uključile brojne regionalne i svjetske zvijezde sportskog i javnog života, od kompletne bh. nogometne reprezentacije, Dragane Mirković, Nede Ukraden, Damira Urbana, Emira Kusturice, Lane Jurčević, Nine Badrić, Severine, do Adriane Lima, Simona LeBona, Davida Duchovnyja, Mie Farrow, Joshua Duhamela, Kevina Spaceyja, Rafaela Nadala, Meryem Uzerli, grupa Faith No More, Guns'n'Roses, Dire Straits, pjevača Billyja Idola... Troje su se ipak izdvojili svojim reakcijama.

Halid Bešlić je bez puno komplikovanja, iz Švedske gdje je bio kad je katastrofa počela, nazvao svog menadžera i rekao mu da otvori vrata motela Bešlić za stanovnike naselja Svrake koji su morali pobjeći iz kuća pred bujicom i klizištem Jelena Karleuša mnoge je potresla

vjest kad dođem kući, istuširam se, gledam tv, legnem u čist krevet, a u istom momentu neka majka sa djetetom očišanim do glave, u prljavoj garderobi, legne na beton nekog prihvatilišta. U životu trenutno imam samo jednu želju. Da se tim ljudima pomogne. Moj novac, misli i besane noći posvećujem mom narodu u Srbiji, posvećujem nastradaloj braći Bosancima zbog kojih me duša boli jer znam koliko su siromašni, napućeni a opet veliki, i unesrećenom narodu u Hrvatskoj. Ovo je prvi i posljednji put da sam ovako nešto napisala, jer od riječi nema vajde. Samo djela sad

svojim pismom kojeg je objavila na svom facebook profilu...

U prihvatilištima djecu napadaju vaše i šuga. Takvu djecu šišaju do glave i odvajaju od ostalih. Djeca se ne kupaju danima. Nemaju gdje. Ne presvlače se. Nemaju u šta. Imam dvoje djece i ovo me strašno pogađa. U svakom djetetu vidim moje. Zato ne stajem. Meni lično, za moj duševni mir, znači da pomognem koliko god mogu. Ne zato što će mi to donijeti nekakav marketing jer mi se je*o za to. Marketing mi je u životu donio samo zlo. Nego zato što me već danima GRIZE sa-

znače. I o povratku na muzičku scenu ne razmišljam. Za sad. Hvala, napisala je Karleuša.

Novaka Đokovića, nakon što je napao najveće svjetske TV-kuće poput BBC i CNN jer su u početku ignorisale tragediju na Balkanu, nazvali su čovjek koji vrišti za ljude. Njegov pisanjem flomasterom po objektivu TV kamere kojim je pobjedu na turniru u Rimu posvetio postradalim u Srbiji i BiH, a kasnije dodao i postradale u Hrvatskoj, vjerovatno će se pamтити čak i puno duže nego njegovi sportski uspjesi. ●

U BIH SE RAĐAJU OVAKVA DJECA

Ilda Ismaili i Anela Arifi: Mlade, tek srednjoškolke i znaju šta je to nauka i istraživanje

U prvom razredu srednje škole Ilda i Anela su za svoj projekat, vezan za solarnu energiju, osvojile srebrnu medalju na BOSEPO olimpijadi. U drugom razredu su se bavile alternativnom energijom biomase - osvojile su više zlatnih medalja, stipendije, novčane nagrade. U 2015. godini, odnosno u trećem razredu, sa projektom koji se bavi proizvodnjom i skladištenjem goriva od otpadnog kokošijeg perja osvojile su više zlatnih medalja, a na takmičenju Google Science Fair 2015, od 12 hiljada prijavljenih, izabrane su među 20 najboljih

Mlade Tuzlanke Ilda Ismaili i Anela Arifi su ljeta 2015. godine pokorile Google i na takmičenju Google Science Fair 2015, od 12 hiljada prijavljenih bile izabrane među 20 najboljih. Takmičenje nisu završile među nagrađenima, ali kažu da je za njih dovoljno to da se uz njihovo ime čulo ime Bosne i Hercegovine i da su prve sa Balkana koje su uopšte bile na tom takmičenju.

- Mislim da su oni željeli da nagrade odu u što više zemalja, a u BiH je došla nagrada za Inspirativnog edukatora, a to je naša mentorica i profesorica matematike Aydan Meydan, koju smo nominovale za tu nagradu jer je radila sa nama i za potrebe našeg projekta se dodatno obrazovala i činila sve što je bilo potrebno da bi nam pomogla. Osim toga, svi nagrađeni projekti apsolutno zaslužuju nagrade i čudesno je kakvim se projektima i idejama djeca bave. Glavnu nagradu je osvojila djevojka koja je pronašla novi način otkrivanja ebola i to je zaista fascinantno - priča Ilda.

Napominje da je bilo više sponzora i više različitih nagrada (Lego, Google, National Geographic, Virgin galactic, Scientific american...), ali da je daleko najbolja nagrada ona koju je dodijelila NG - desetodnevna ekspedicija na Galapagos. No, ovo za Anelu i Ildu nije bilo prvo takmičenje ove vrste.

MNOGO SMO RADILE I ISTRAŽIVALE

- Obje smo u osnovnoj školi išle na takmičenja iz matematike, biologije i hemije i imale smo dobre rezultate, ali kada smo došle u srednju školu profesori su nas upoznali s ozbiljnijim takmičenjima koja zahtijevaju da svoje teorijsko

znanje primijenimo u praksi. Do tada nisam znala za BOSEPO Projektnu olimpijadu. Kako smo Anela i ja drugarice iz osnovne škole i zajedno idemo u muzičku školu i družimo se dugo, nekako je bilo suđeno da zajedno radimo na našim projektima i idemo na takmičenja

SREĆA

„Anela i ja smo imale sreću da upišemo školu koja nas stalno potiče da prelazimo svoje granice i mogućnosti“

- priča Ilda.

Tako su njih dvije u prvom razredu srednje škole imale projekat vezan za solarnu energiju i osvojile srebrnu medalju na BOSEPO olimpijadi. U drugom razredu su se bavile alternativnom energijom biomase dizajnirajući sistem za proizvodnju biogujla koji je potpuno ekonomičan, energetske efikas, ekološki prihvatljiv i ne postoji nigdje u svijetu - osvojile su prvu zlatnu medalju na BOSEPO olimpijadi i punu stipendiju za Burch univerzitet, ali i plasman na drugo najveće takmičenje ovog tipa zvano ISWEEP (Hjuston, Teksas, SAD), a potom su osvojile zlatnu medalju u kategoriji energija i punu stipendiju za Northern American University, te specijalnu novčanu nagradu kompanije kojoj se dopao njihov projekat. I, na kraju, u 2015. godini i u trećem razredu, su briljirale projektom koji se bavi proizvodnjom i skladištenjem goriva od otpadnog kokošijeg perja.

- **Mnogo smo istraživale i uočile smo da je kokošije perje dobra sirovina za proizvodnju biodizela.** Daljnjim istraživanjem smo uočile da bismo to perje, ako ga karbonizujemo, mogli koristiti kao materijal koji će skladištiti vodonik jer ono posjeduje karakteristike materijala koji se inače koriste za skladištenje vodonika kada se karbonizuje - pojašnjava Ilda.

Anela dodaje da su mnogo radile, istraživale, koristile pretraživač Google i biblioteke univerziteta u BiH u kojima postoji ogroman broj naučnih radova i članaka iz međunarodnih naučnih časopisa...

- **Mnogo su nam pomogli profesori** Jasminka Sadadinović i Zoran Iličković, sa Tehnološkog fakulteta Univerziteta u Tuzli, koji su nam dozvolili da radimo u njihovoj laboratoriji. Prije njih poslale smo stotine mailova i niko nije htio da nas primi u laboratorij jer smo mlade, tek srednjoškolke i kao ne znamo šta je to nauka i istraživanje - priča Anela.

PRVE SA BALKANA

Sa gorivom iz kokošijeg perja su, poslije zlata na BOSEPO olimpijadi, osvojile zlato i na Genius olimpijadi u Njujorku, ali otišle i na Googleovo takmičenje.

- **Naš tadašnji direktor gospodin Mehmet Ozgun nam je predložio da se prijavimo na Google Science Fair jer je smatrao da imamo potencijala da se plasiramo među 20 najboljih.** Radile smo dan i noć da bismo aplikaciju završile na vrijeme. Bile smo u nevjerici kada smo se plasi-

rale među 90 regionalnih finalista od 12.000 prijavljenih, a kasnije u 20 svjetskih finalista. Sve je bilo jako uzbudljivo, pogotovo zbog toga što smo bile prve takmičarke sa Balkana - priča Ilda.

Put od ideje do projekta prolaze zajedno. Anela kaže da u svemu što ih okružuje vide potencijalni naučni projekat.

- **Jedna djevojka je napravila robota** gledajući komarca. Nas su na ovo sa gorivom inspirisali avioni koji imaju posebna skladišta za gorivo i moja flauta i zbog toga jedan od uređaja ima oblik flaute - priča Anela i napominje da mnogo uči i da često na početku nekog projekta gotovo ništa ne zna o procesima koje će koristiti u tom projektu, ali uči i istražuje. Ilda dodaje da im je „velika inspiracija engleska naučnica Rosalind Franklin koja je mnogo radila na strukturi DNK-a, ali njen naučni rad nije bio priznat dok je bila

živa, nego tek poslije njene smrti“.

Ove dvije djevojke, uz Međunarodnu srednju školu u Tuzli, pohađaju i Srednju muzičku školu u Tuzli. Ilda je na odsjeku za solo pjevanje, a Anela na odsjeku flauta. Slobodno vrijeme provode sa roditeljima i prijateljima, ali i čitajući i učeći.

- **Jednostavno osjećam da mi trebaju sve te aktivnosti da bih bila sretna.** Uživam u umoru i svim tim aktivnostima, malo spavam, ponekad i malo jedem, noću čitam radove, vikendom pet sati sviram flautu i stvarno sam sretna, a između se družim sa mamom koju rijetko viđam iako živimo u istoj kući - kaže Anela.

VAŽNA JE PODRŠKA

Školovanje će obje nastaviti van BiH. Anela će u SAD studirati biohemiju i flautu, a Ilda u Velikoj Britaniji *land economy*, ali obje maštaju da se po završetku školovanja vrate u BiH.

- **Gdje god dođem, ja sam ponosna što sam iz BiH i što mogu da dokažem da BiH nije samo tačka na svjetskoj karti, da imamo ljude koji su sposobni da urade nešto veliko ili naprave promjene iako je ovo mala država koja je mnogo propatila.** Iako sam često ljuta zbog događanja u našoj zemlji, a mnogo sam istraživala i za projekte i za aplikaciju za fakultet i uočila da je mnogo stvari loše organizovano, prvenstveno obrazovanje - želim da pokažem da ovdje nije sve gotovo, da ima nade. Kada završim školovanje želim se vratiti u BiH i doprinijeti dobrim znanjem, donijeti novi kvalitet i promjenu - kaže Ilda.

INSPIRACIJA

„Nas su na ovo sa gorivom inspirisali avioni koji imaju posebna skladišta za gorivo i moja flauta i zbog toga jedan od uređaja ima oblik flaute“

A Anela pak kaže da će i dalje svuda ponosno nositi svoj jelek i dimijice iz narodne nošnje iz BiH:

- **BiH nije sinonim za besperspektivnost, nego za mnogo lijepih stvari i velika** ➤

U POSJETI SJEDIŠTU GOOGLA

Na Googlovom takmičenju su srele istraživače najvećih svjetskih magazina, NASA-e, National Geographic, novinare CNN-a, osnivača Google, ali i posjetile sjedište Google.

- To je fascinantno mjesto i nemoguće je sve to opisati, to morate vidjeti i doživjeti. To je grad veličine Tuzle, ima sve svoje, od ulica pa dalje. Uostalom, to je kompanija koja vrijedi 500 milijardi dolara i stalno raste, ali sve što smo tamo vidjeli je sasvim suprotno do onog što očekujete da vidite u tako ozbiljnoj kompaniji. Atmosfera je opuštena i svi su kao jedna velika porodica. Tamo shvatite da strogoća i disciplina nisu garancija uspjeha, nego da opuštena atmosfera donosi rezultate, da ljudi treba da se osjećaju ugodno na svom radnom mjestu i mislim da zbog toga dobivaju sve te izvrsne ideje - kaže Ilda

mi je čast da na takmičenju idem sa svojim jelečićem i dimijama i ponosna sam na bosansko porijeklo, a kada završim školovanje voljela bih da pomažem BiH, za sada ne znam na koji način, ali želim da pomognem.

Ove dvije mlade žene danas razumiju da je važna spremnost mladog čovjeka da uči i istražuje, ali da je bez podrške sredine u kojoj rade teško postići uspjeha kakve su postigle njih dvije. - U muzičkoj školi, recimo, nemamo tu vrstu podrške, ali ja sam ipak uspijevala da odem na takmičenja i osvojim prva mjesta, no mnogo je lakše uz podršku škole - kaže Anela.

Ilda pak napominje da je mnogo mladih ljudi koji su ozbiljan potencijal, ali nemaju podršku. - Možete imati obrazovanje i želju, ali ako vaš glas niko ne čuje i ne prepoznaje vaše mogućnosti - ne možete doprijeti do drugih ljudi kojima ćete pokazati svoje znanje. Mnogo ljudi se bavi raznim stvarima, ali nemaju priliku da pokažu to što rade i šta su napravili. Ima mnogo omladine u BiH koji su izuzetan potencijal, ali rade u školama gdje to ne mogu da pokažu. Anela i ja smo imale sreću da upišemo školu koja nas stalno potiče da prelazimo svoje granice i mogućnosti - kaže Ilda. ●

Magazin Start BiH ponosno predstavlja monografiju

Sonje Elazar

IZ ALBUMA BOSANSKIH SEFARDA

Luksuzna monografija o životu Jevreja Sefarda u Bosni i Hercegovini

2015. - 450 godina od dolaska Jevreja Sefarda u BiH

Monografiju možete kupiti u svim boljim knjižarama. Ili u redakciji magazina Start BiH

NIK Denameda d.o.o.
La Benevolencije 6/1, Sarajevo
+387 61 144 979
redakcija@startbih.info

Sretan Dan državnosti Bosne i Hercegovine

akta

Grčka je nedavno isplatila više od 6 milijardi eura duga i pokušava da stabilizira situaciju.

A šta se dešava na vašem tržištu?

www.akta.ba

Svim građanima Bosne i Hercegovine čestitamo 25. novembar, Dan državnosti uz želju da svojim zajedničkim radom doprinesemo jačanju države, solidarnosti i poštivanju različitih duhovnih i kulturnih vrijednosti.

33 PITANJA: LUNA ZIMIĆ MIJOVIĆ, GLUMICA

Od prvog honorara sam kupila veliku stolicu od bambusa

„Bilo je zanimljivo vidjeti iz prve ruke da bez obzira na budžet filma, bio on veći ili manji, ono što je suštinski bitno i ono čemu se uvijek vraćamo na snimanju su priča i međuljudski odnosi, ispred i iza kamere“, kaže za naš magazin Luna Zimić Mijatović mlada glumica koja iza sebe ima 12 uloga, od kojih su, osim onih u filmovima „Grbavica“ i „Na putu“, sve ostale za strane kinematografije

1 Trenutno najaktuelniji projekat je film „Youth“ koji na IMDB ima odlične kritike. Možete li nam ukratko reći nešto o radnji filma?

- „Youth“ je priča o dva najbolja prijatelja koji u poznim godinama tradicionalno jednom godišnje odmaraju u spa-hotelu na švicarskim Alpama gdje prebiru sjećanja,

pričaju o tome kako je biti star, u penziji, o prividnoj slobodi i višku vremena, o mladosti, ljepoti...

2 Kakva je Vaša uloga?

- Ja glumim maserku koja radi u tom odmaralištu i za koju dva glavna lika u filmu kažu da je jedina koja stvari vidi onakvima kakve jesu i koja se ne boji da ih imenuje bez nasilnog ukrašavanja, kako to ljudi inače rade.

3 Među glavnim ulogama su i neke holivudske legende poput Michaela Cainea i Harveyja Keitela. Kakve su impresije?

- Poseban utisak je na mene ostavio Michael Caine, sa kojim sam radila sve svoje scene i koji u poznim godinama, ne samo svojom glumom nego i osobnim karakterom, još uvijek ostavlja bez daha, kako mene tako i cijelu ekipu. Vrlo je koncentrisan, ali i opušten, duhovit i kreativan na snimanju, jednostavan i normalan čovjek kao što su i svi istinski velikani neke profesije.

4 Kako ste uopšte dobili ulogu?

- Timka Grahić, najbolja bosanskohercegovačka kasting direktorica, predložila me talijanskoj kasting direktorici, nakon čega su me kontaktirali iz Rima i tražili da snimim jednu scenu i da je pošaljem. Za nekoliko dana sam primila poziv da dođem u Rim i da finaliziramo kasting. Ubrzo sam obaviještena da sam dobila ulogu i da snimanje počinje za par dana u Švicarskoj.

5 Zanimljivost predstavlja činjenica i da je italijanski režiser Paolo Sorrentino, koji stoji iza ovog filma, oskarovac. Koliko je zahtjevan?

- Nikada do sada nisam radila sa režiserom kao što je Paolo Sorrentino, a pod tim mislim isključivo na način na koji daje indikacije. Sorrentinove indikacije su vrlo fizičke prirode - zakreni glavu malo udesno, lijevo, budi tužna sad, sad budi sretna i slično. Na

Sa Michaelom Cainom

Jedini savjet mladim glumcima je da glumu shvatamo kao jedan predivni ispun

foto: Vanja Lisac

ispunjavajući iscjeljujući hobi, a otvorimo dušu i razum i prema drugim poljima

početku je bilo jako čudno tako brzo mijenjati raspoloženja, stajati u kadru i čekati znak, no vrlo brzo sam shvatila da je to jedno od najboljih iskustava koje sam dosad imala jer režiser koji daje indikacije fizičke prirode zapravo glumcu / glumici ukazuje na to da mu / joj vjeruje da je pripremu za ulogu već odradio/la i daje mu / joj na slobodu sve osim par detalja koji u kadru vizuelno trebaju pojačati sliku.

6 Na kojim lokacijama je sniman?

- Ekipa filma je prva dva mjeseca snimanja provela u švicarskim Alpama, u manjim gradićima, nakon čega se snimanje nastavilo u Veneciji, Rimu i Londonu.

7 Da li biste izdvojili neku kritiku koju ste dobili nakon ovog ostvarenja?

- Najviše me obradovalo kada su mi rekli da predstavljam istinu i povjetarac mladosti u filmu koji govori o svojoj težini starosti i prolaznosti života. Također mi je nekoliko ljudi pohvalilo ples koji moj lik doživljava kao momente potpune slobode.

8 Šta je najveće iskustvo ili znanje stečeno u radu s ovakvom ekipom?

- Bilo je zanimljivo vidjeti iz prve ruke da bez obzira na budžet filma, bio on veći ili manji, ono što je suštinski bitno i ono čemu se uvijek vraćamo na snimanju su priča i međuljudski odnosi, ispred i iza kamere. Dakle, svaki film, njegova ekipa, režiser i glumci koliko god poznati ili nepoznati bili, vode se istom željom, a to je da se

jasno iskaže poruka priče i dočara osjećaj koji ona nosi.

9 Da li ste već ostvarili neke kontakte za eventualne buduće projekte preko bare?

- Život glumca zahtijeva stalnu pripravnost i pripremljenost, kao i strpljenje i želju za radom, što znači da se svaki dan nešto dešava, neko se upозна, neka nova vrata se otvore. Trenutno o tim vratima ne mogu puno otkrivati,

Foto: Lejla Hodžić

ne neizvodivo.

14 Postoji li neka uloga koju ste odbili?

- Odbila sam nekoliko uloga i mislim da sam uradila pravu stvar.

15 Po godinama možda ne, ali po iskustvu svakako možete dati neku preporuku mladim glumcima?

- Jedini savjet koji imam jeste da glumu shvatamo kao jedan predivni ispunjavajući iscjeljujući hobi, a otvorimo dušu i razum i prema drugim poljima.

16 Koga od kolega uvijek rado gledate na filmu?

- Leona Lučeva.

17 Glumački životopis vam je do sada impresivan, ali je obrazovanje, čini se, ipak na prvom mjestu. Šta studirate i na kojoj ste godini?

- Trenutno sam treća godina Komparativne književnosti na Filozofskom fakultetu i pripremam diplomski rad.

18 Danas tek rijetki čitaju. Zašto baš književnost?

- Iskustvo i znanje koje nosim s ovog odsjeka su jako vrijedni i zadovoljstvo mi je bilo tri godine slušati sve svoje profesore i biti uvučena u misterije kako naše tako i svjetske književnosti. Sigurna sam da će mi u budućnosti to znanje puno značiti i u režiserskom poslu.

19 Šta će biti tema diplomskog rada?

- Temu još uvijek tražim u knjizi Umberta Eka *Praško groblje*.

20 Navedite imena nekih autora ili djela koja možete čitati i po nekom putu?

- Elizabeth Costello od J. M. Coetzee, Stranca Alberta Camusa, Floberov papagaj od Juliana Barnes...

21 Prije književnosti imali ste i nemilu epizodu na jednom drugom fakultetu. Možete li nam ukratko reći nešto o

ali da, ima svašta nešto na vidiku.

10 Možete li možda reći koji je naredni filmski angažman, domaći ili inostrani?

- Carlo Chiaromonte, talijanski redatelj, priprema svoj prvi, dakle debitantski dugometražni igrani film koji bi se snimao u Sarajevu, nadamo se sljedećeg ljeta.

11 Iako ste mlada glumica, iza vas je već 12 uloga. Zanimljivost je što su, osim uloga u „Grbavici“ i „Na putu“, sve ostale za strane kinematografije. Kako i zašto?

- U BiH se prosječno napravi 1,7 filмова godišnje, što znači da veliki talenti, glumci, redatelji, filmske ekipe moraju posao tražiti van zemlje dok se ne otvori prilika kod nas. Uz agenta i nekoliko filмова sam mnogo putovala i glumila strankinje na bosanskom, engleskom, njemačkom jeziku.

12 Kakva je generalno situacija u domaćoj kinematografiji?

- Sigurno ne dovoljno dobra.

13 Koliko je teško mladim glumcima doći do uloge u BiH?

- Kao i u svakoj drugoj zemlji – teško, ali

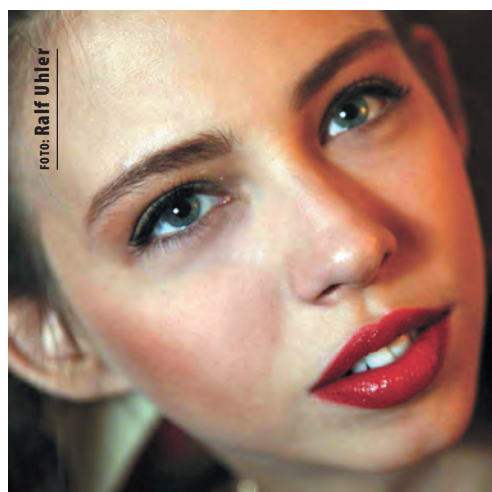

Foto: Ralf Uhler

tome i kakav je bio epilog?

- Nakon dvije godine studiranja na *Sarajevo Film Academy* saznala sam da je taj odsjek ilegalno pokrenut i da smo mi iz prve generacije grubo obmanuti. Tužila sam *Sarajevo School of Science and Technology* sa namjerom da se kazne oni koji su počinili taj ružan i nezakoniti čin. Ono što se dogodilo meni i mojih osam kolega, koje je Ganićev fakultet upisao na nepostojeći studij, ne bi se smjelo dogoditi nikome, a da prođe bez posljedica.

22 Kćerka ste našeg poznatog novinara. Koliko je to otežavajuća ili olakšavajuća okolnost kako u filmu tako i u školovanju?

- Nije niti otežavajuća niti olakšavajuća. On je uvijek tu kada ga trebam, kada zaškripi, čak i ako ne zna puno o prirodi problema koji me muči, **Vlasta** se rastrči, sazna, *googlea* i osmisli rješenje.

23 Koliko pratite društveno-političku situaciju u BiH?

- Redovno čitam novine, portale i facebook.

24 Šta Vas najviše brine?

Zdravlje.

25 Imate li nekog svjetskog uzora - državnika kakvog biste voljeli vidjeti i na čelu BiH?

- Svoju mamu.

26 Imate čak i modnog iskustva?

Par puta sam se slikala za brendove **MRAK Lejle Hodžić** i **KAO PAO SHU**. Za mene je to bilo vrijedno iskustvo u kojem se, barem ja tako mislim, nisam snašla dok mi prijatelji i kolege govore da jesam.

27 Kako Luna voli utrošiti slobodno vrijeme?

Volim šetati sa cukom **Zozom**, provoditi vrijeme sa porodicom, čitati i zimi se ušuškat u neki kafić sa dobrom rajom.

28 Imate li neki moto kojeg se držite u životu?

- Može se reći da je moj moto cijeli opus pjesama **Miroslava Mike Antića**.

29 Sjećate li se prvog honorara i na šta ste ga potrošili?

- Naravno! Moj prvi honorar je sa filma „Grbavica“. Kupila sam sebi veliku stolicu od bambusa.

30 Čega se najradije sjećate iz djetinjstva?

- Svoje mlađe sestre **Danje**, kako idemo u školu skupa.

31 Bliži se Nova godina. Zna li već gdje ćete je slaviti ili bar sa kim?

- Sa porodicom u Sarajevu, kao i svake godine.

32 Šta ćete sami sebi konkretno požeti u Novoj?

- Da budem zdrava, da čitam i pišem puno.

33 Koliko jezika govorite, pasivno ili aktivno?

- Bosanski, engleski, njemački i malkice slovenačkog, talijanskog i španskog. ●

JEDAN DAN SA DIMNJAČAREM

MAN IN BLACK sa bijelim rukavicama

foto: Mevludin Mekić

Plin je od nas napravio gospodu, kaže Selim Ekmečić, dugogodišnji dimnjačar iz Sarajeva. U Selimovoj porodici danas ima šest dimnjačara, a od toga se njih četvero aktivno bavi ovim poslom. Pored sinova Šamira i Mirze, i bratova supruga Zineta je također dimnjačar. Kako je nekada bilo, a kako je danas biti dimnjačar, sa čim se u praksi susreće, kako izbjeći opasnosti od požara i još mnogo zanimljivosti priča Selim za naš magazin

PIŠE: Zdravko Čupović zdravko@startbih.info

Mala zakrivljena i naborana crna kapica, čađavo lice, prljave ruke, prašnjavi radni kombinezon i škiljavi pogled dok na klimavim merdevinama sa krova spušta kuglu kroz oronuli dimnjak uobičajena su asocijacija na dimnjačara. Bar kod starijih sugrađana jer ih mlađi nažalost sve rjeđe i imaju prilike vidjeti uživo.

GEPEK K'O TORBA SPORT BILLYJA

Sve naše predrasude, međutim, raspršile su se već sa prvim pogledom na **Selima Ekmečića**, starog sarajevskog dimnjačara kojeg smo zatekli na krovu kuće u naselju Hotonj.

Besprijekorno čistog lica, sa zategnutom kapicom i urednim kombinezonom i kožnim rukavicama, Selim u potpunosti odudara od nekadašnje slike *pročišćavača dimnjaka*.

- Nekada smo bili garavi i gurali odozgo prema dole. Danas radimo u bijelim rukavicama i guramo odozdo prema gore - već na prvu duhovito do -

bacuje Selim primjetivši našu iznenađenost koja uskoro prerasta u zaprepaštenje nakon što nam je, po silasku sa krova, otvorio gepek službenog vozila da bi nam se pohvalio alatom.

Iako su četke i sajle i dalje prisutne, ostatak opreme više pripada nekoj specijalističkoj ordinaciji nego dimnjačarskom pozivu.

- Ovo je videoinspekcijska kamera, naručena iz Njemačke, koja služi za pregled unutrašnje stijenke dimnjaka. Dok je spuštamo kroz dimnjak, mi sve gledamo na monitoru. Koštala je 10.000 maraka, a u mojoj firmi nas četvero dimnjačara imamo tri ovakve kamere - govori nam Selim.

Uporedo nam demonstrira kvalitet slike i način rada, a potom sa žaljenjem konstatuje:

- Nažalost, nema servisa u BiH pa je za svaki kvar moramo slati u Njemačku. Aparat je lako kvarljiv jer su dimnjaci stari pa bude kvarova.

Naročito na staklu jer se, i pored zaštite, dese udarci u ciglu ili armaturu. Ona ima kabal od 40 metara. Ima, naravno, svjetlo na vrhu. Kamera se okreće 360 stepeni, uz nagib od 180 stepeni.

Potom Ekmečić navodi i druge impresivne karakteristike ovog skupocenog tehničkog čuda, čime nas još više šokira.

- A ovo je aparat Testo 350 XL, koji je

SAVJET

„Eksplozije dimnjaka se dešavaju prije svega zbog nestručnog gašenja. Ako se dimnjak zapali ne smijete ga gasiti vodom već mu uskratite dotok zraka u donjem dijelu“

koštao 18.000 KM, a služi za mjerenje emisije sagorjelih gasova kojeg imaju uglavnom serviseri, a ne dimnjačari. Ja ga imam zbog kotlovnica tako da, ukoliko otkrijem da kotao ne radi kako treba, sugeriram klijentu da pozove serviseru i popravi gorionik. Postoji rupa iza kotla u koju se stavi senzor koji sve to očitava - održa nam Selim kratki stručni čas, baš kao da se priprema za laparaskopsku operaciju, a ne džaranje dimnjaka.

Iako ne tako skupe, podjednako zanimljive su lagane aluminijumske teleskopske merdevine koje naborane imaju dužinu od tek 70 centimetara i bez problema staju u gepek, a nakon izvlačenja rastežu se na čak 3,8 metara.

OSNOVNI ALAT

Osnovni alat dimnjačara danas čine: merdevine, kugla, sajla-štoser sa odgovarajućim četkama, partfiš - dlakava četka, ključ za otvaranje vrata za vađenje čađi te uređaji za ispitivanje curenja ugljenmonoksida. Kad je riječ o kotlovnica, tu su i aparati za mjerenje sagorijevanja, zatim sprave za mašinsko čišćenje kotlova, te sredstva za njihovo hemijsko čišćenje.

ISPLATIVIJE PRAZNITI DIMNJAK NEGO PUNITI PIVSKU FLAŠU

Nakon što smo se uvjerali da je, za razliku od države, Selim već odavno otvorio sva poglavlja sa Evropskom unijom, naš sagovornik se prisjeća svojih čađavih početaka, a osim žala za mladosti, Ekmečić pati samo za nekadašnjom zakonskom regulativom. - Dimnjačar sam od 1980. godine. Radio sam u *Dimnjačaru* sve do 1990. godine, kada sam postao prvi privatni dimnjačar, jer sam sa kolegom otvorio radnju u Kiseljaku. Poslije rata sam nastavio s ovim poslom i evo me i danas.

Prisjeća se tog vremena, prije nego što će nam slikovito dočarati sami trenutak kada je pala odluka da postane *man in black*.

- Ja sam inače radio u Sarajevskoj pivari, ali nisam bio baš zadovoljan. Sjećam se da mi je plata bila 338 hiljada dinara, a onda sam u novinama vidio oglas da se traži 60 dimnjačara. Pisalo je da će svima biti riješeno i stambeno pitanje, a početnička, prekvalifikacijska plata je bila 550 hiljada. Dimnjačar je tada za pet plata mogao kupiti novog golfa iz TAS-a. Nekoliko dana kasnije sam u Pivari krenuo na doručak i, pukom slučajnošću, na kapiji sretnem dimnjačara kako naslanja merdevine. Pitao sam ga kolika mu je plata, a on je u džepu imao platnu listu i odmah mi je pokazao. Na njoj je pisalo milion i po dinara. Na doručak nisam ni otišao već pravo na biro na Marijin Dvor. Prijavio sam se, primili su me i, nakon dvije godine prekvalifikacije, postao sam samostalni dimnjačar - sjeća se jasno Selim početka dimnjačarske karijere kao da je juče bilo.

Naš sagovornik je inače i predsjednik Udruženja dimnjačara u BiH, koje okuplja oko 35 članova iz cijele države. On napominje da nisu svi dimnjačari članovi Udruženja, ali tvrdi da, bez obzira na to, školovanih i prijavljenih dimnjačara nema više od 40 u cijeloj državi.

- Danas u Sarajevu ima 18 dimnjačara i 10 registrovanih obrtničkih djelatnosti. Zakonska regulativa nije definisana, a neke odluke koje postoje se baš i ne poštuju. Kada bi se stvari regulisale

PREPORUKA

Nipošto ne treba u isto vrijeme koristiti napu i plinski bojler jer je to smrtonosna kombinacija. Ako baš mora onda treba da se osigura cirkulacija i dotok svježeg zraka. Također, uvijek je bilo i zabranjeno priključivanje napa na dimnjak. Nape se moraju priključivati na posebna ventilacijska mjesta

i dimnjaci redovno održavali kao prije rata, trebalo bi nam odmah više od stotinu dimnjačara - tvrdi Selim.

DIMNJAK JE ZADNJA RUPA NA SVIRALI

U dosadašnjoj karijeri Ekmečić je očistio

svaki dimnjak u gradu, a prije rata je pomenutih 60 dimnjačara bilo podijeljeno po rejonima. U prelomne događaje, koji su znatno uticali na ekološko-zdravstveni segment dimnjačarskog poziva, Selim izdvaja gasifikaciju grada, koja je krenula osamdesetih godina, što je dovelo do toga da se danas oko 80% Sarajeva zagrijava upravo na gas.

- To za nas znači manje čađi i manje trovanja, što nam olakšava posao. Mi danas svaki dimnjak kontrolišemo, ali čistimo samo po potrebi. Danas raspolažemo sa posebnim uređajima i senzorima koji služe za mjerenje ugljenmonoksida, imamo kamere uz pomoć kojih gledamo unutrašnju stijenku dimnjaka da vidimo da li je porozan. Mi se stalno osavremenjujemo i idemo ka EU, tačnije njihovim dimnjačarima. Uskoro će doći vrijeme kada ćemo i mi raditi u bijelim rukavicama. Gdje je god gas, nema čađi. Plin je od nas napravio gospodu. U našem poslu dimnjak je zadnja rupa na sviralu. To je nešto što se zadnje radi. Dimnjak se malo prlja, ako se peč redovno održava - ističe Selim.

Iako su se uglavnom riješili čađi, razne opasnosti i dalje postoje, a najveći rizik, prema našem sagovorniku, nosi penjanje, naročito u zimskom periodu.

- Ali mi smo dobro opremljeni. Imamo sajle duge i po 15 metara koje se sada mogu gurati odozdo prema gore pa se ne morate ni penjati. Hvala Bogu, do sada nisam imao većih nezgoda. Jednom sam pao sa privatne kuće, ali u snijeg pa nije bilo posljedica. Drugi put sam u Foči propao kroz krov na stambenoj zgradi, ali sam opet prošao bez posljedica - veli Selim.

Potom upozorava sugrađane na neke druge opasnosti čijih posljedica se, kaže, do sada i previše nagledao:

- Eksplozije dimnjaka se dešavaju prije svega zbog nestručnog gašenja. Ako se dimnjak zapali ne smijete ga gasiti vodom već mu uskratite dotok zraka u donjem dijelu. Uzrok paljenja je taloženje smola, katrana i čađi, prljava peč ili roštilj. Kada se to održava dimnjak se ne može zapaliti. Plamen može krenuti samo iz ložišta.

Upozorava on na još jednu prijetnju.

- Jedan od velikih sigurnosnih problema danas predstavljaju plastična stolarija i kuhinjske nape. PVC stolarija tako dihtuje stan da u njemu nema dotoka svježeg zraka, odnosno cirkulacije kao što je bio slučaj dok je većina ljudi imala drvenu stolariju. I šta se onda dešava? Čim uključite napu, ona automatski povlači zrak iz prostorije, a ako ga nema, povlači iz dimnjaka i zato dolazi do gušenja.

Upale se u isto vrijeme i plinski bojler ili šporet koji ispušta gasove u prostoriji i tada dolazi do trovanja ugljenmonoksidom. Nažalost, to se često dešava, a i mene su pozivali sudski vještaci na neke uviđaje. Na to se mora skrenuti pažnja ljudima. Nipošto ne treba u isto vrijeme koristiti napu i plinski bojler jer je to smrtonosna kombinacija. Preporuka je da nikada ne rade u isto vrijeme ili, ako baš mora, onda da se osigura cirkulacija i dotok svježeg zraka. Također, uvijek je bilo i zabranjeno priključivanje napa na dimnjak. Nape se moraju priključivati na posebna ventilacijska mjesta - ističe naš sagovornik.

LJUDI LOŽE SVAŠTA

Zanimljivost svakako predstavlja činjenica da u Selimovoj porodici ima šest dimnjačara, a aktivno se ovim poslom bavi četvero. Pored sinova **Samira** i **Mirze**, i bratova supruga **Zineta** je također dimnjačar. Selim ističe da je Zineta jedna od dvije sarajevske dimnjačarke, a jedna radi i u Brčkom.

- Još neke kolege su ospособili i doškolovali sinove za ovaj posao, pa nekako dimnjačarstvo postaje tradicionalni porodični zanat. Zanimljivo je da su nas proglasili tradicionalnim zanatom koji je u izumiranju. Za dimnjačara se inače može školovati u Zagrebu ili negdje vanredno polagati,

▶ DONOSIMO SREĆU, ALI VIŠE NE PIJEMO MLIJEKO

Uprkos raznim promjenama kroz koje su prošli dimnjačari, neki običaji i vjerovanja su se i dalje zadržali.

- Dimnjačari su vazda donosili sreću, pa i danas. Ljudi se uvijek hvataju za dugme kad nas ugledaju i kidaju nam dlake iz četki

za sreću, naročito djeca i učenici. Ali ima nešto u tome. Nije to slučajno i mislim da dimnjačari stvarno donose sreću. Ono što se promijenilo jeste da sada više ne pijemo mlijeko koje smo prije zbog čađi dosta pili - kaže Selim s osmijehom.

uz odgovarajuću praksu. Ja sam, recimo, imao pune dvije godine praktične nastave iako sam bio završio srednju školu. Tada se to moglo ovdje u Sarajevu po programu iz Zagreba, a bi-

ovakvom zakonskom regulativom niko im ne garantuje da će imati posao iako sigurno ima interesenata. Kada bi se ovo zakonski regulisalo, sigurno bi bilo potreba za dosta novih radnih mjesta - kaže Selim.

Ono što, međutim, zabrinjava jeste alarmantna dvojka na skali od 1 do 10 kojom Selim ocjenjuje stanje dimnjaka u Kantonu Sarajevo jer su, kako kaže, zbog starosti mnogih objekata, dimnjaci u gotovo ruševnom stanju. Po evropskim standardima bi, tvrdi, tek poneki zadovoljio uslove da se na njih priključi gas.

- Zato bi zbog takve infrastrukture upravo nas trebalo znatno više angažovati i povećati kontrole da ne bi dolazilo do nesretnih slučajeva. Ljudi lože svašta zbog neimaštine. Pokušavaju se zagrijati na razne načine - plastika, guma... To užasno lijepi dimnjake, a kada se dimnjak zapali on unutra stvara temperaturu i do 1.200 stepeni Celzijusa. Od toga pucaju cijeli

la je i škola u Beogradu. Trenutno u Sarajevu mislim da ima otvoren konkurs u Mašinskoj školi za prijem dimnjačara učenika, ali se niko ne odaziva. Treba napomenuti da je to vjerovatno sa razlogom jer s

zidovi. Protivpožarna inspekcija također ima svezane ruke. Pojavljuju se i neki divlji dimnjačari. Čuo sam da se i neki serviseri nude, a dimnjake čiste usput tako što ubacuju petarde u njih. Nas zato zovu iz cijele BiH. Idemo u Mostar, Trebinje, Višegrad, Trnovo... Situacija je alarmantna u malim mjestima - tvrdi Selim.

Ako je za neku utjehu, stanje dimnjaka u institucijama je na zadovoljavajućem nivou.

- Oni redovno zovu, kao i škole. Pridrţavaju se postojećih odluka. Sve što je u nadležnosti države se radi redovno. Eto, baš danas sam bio u RAK-u - kaže Ekmečić.

UPRAVITELJIMA MARKA VEĆA OD DIMNJAKA

Očekivano, dimnjačari najviše posla imaju

IMA BOLJIH I OD BOMBONA NEGRO

Na pitanje koja mu je omiljena bombona, od Selima smo dobili neočekivani odgovor.

- Najbolja bombona je janjetina. Ona je puno bolja od bombona Negro - duhovito će Selim.

početkom grijne sezone, kada se uglavnom rade dimnjaci, i na kraju sezone, kada se rade kotlovnice, odnosno zaštita i priprema kotlova za narednu sezonu. Najveći posao dimnjačara danas su kotlovnice, tehnički prijem novih objekata te kontrola i, po potrebi, čišćenje dimnjaka u upotrebi. - Dosta dimnjačara ima ugovore sa firmama i upraviteljima jer im je to zakonska obaveza. Ja imam ugovore sa dva manja upravitelja, ali zbog niske cijene dimnjaka vjerujete da se ne isplati raditi za upravitelje. To su cijene od 1,5 do 2,5 marke po dimnjaku, što je van svake pameti. Primjera radi, čišćenje dimnjaka u privatnom vlasništvu košta oko 25 maraka. Kod upravitelja se pritom morate najaviti dan ranije, svakome pozvoniti, očistiti, traţiti ključeve, pa na kraju ići kod predsjednika kućnog savjeta po potpis.

To je preobimna procedura za tako mali novac. Zaista ne znam kome se to isplati jer ja to ne mogu raditi ispod pet KM jer radim pregled sa skupocjenom kamerom i stojim iza svakog svog pregleda. Ja sam se zato bazirao uglavnom na kotlovnice. Inače, čišćenje dimnjaka na klasičnim kućama je 25 KM, pregled dimnjaka videoinspekcijskom kamerom i izdavanje odgovarajuće potvrde je 100 KM - ističe Selim.

Kako navodi naš sagovornik, po staroj odluci, provjera dimnjaka na čvrsto gorivo se trebala raditi svakih mjesec dana u sezoni, odnosno šest puta godišnje, a za gas svaka dva mjeseca, odnosno tri puta u godini. Sada se, tvrdi on, provjera svela na jednom godišnje, dok su kotlovnice uglavnom redovne i kontrolišu se jednom mjesečno, odnosno jednom u dva mjeseca.

Nisu se, međutim, standardi srozali samo kada je riječ o kontroli dimnjaka već i kada je u pitanju kontrola samih dimnjačara. - Nema više čak ni adekvatnih ljekarskih pregleda dimnjačara, da se zna da li se neko od nas uopšte smije penjati. Prije rata smo imali sistematske preglede svakih šest mjeseci i provjeravalo se da li smo sposobni za rad na visini. Nažalost, dimnjačari danas nemaju beneficirani radni staţ. Prije rata smo imali na svaku godinu četiri mjeseca beneficiranog staţa. Ali poslije rata toga nema - konstatuje Ekmečić.

Ono što na kraju možemo istaći kao pohvalno jeste svakako posvećenost i temeljitost koja krase Selimov rad, u šta smo se lično uvjerali.

Zato ako za Novu godinu, koja se bliţi, ugledate Djeda Mraza sa čistom bijelom bradom i ogrtačem bez ikakvih fleka, budite sigurni da je prošao kroz neki od dimnjaka koje Selim održava. ●

MERDEVINE K'O DVOGLED

Jednom prilikom, dok je sa svojim hi-tech merdevinama prolazio kroz jednu od centralnih sarajevskih ulica, Ekmečić je čuo komentar koji ga je toliko nasmijao da ga se i danas sjeća.

- Iza mene je išao neki čovjek sa suprugom, a u jednom trenutku sam ga čuo kako joj govori: *Jao, vidi koliki dvogled čovjek nosi* - kroz osmijeh priča naš sagovornik.

do 16. januara

Uživaj i UŠTEDI!

...uz ponudu koja više vrijedi

- Moja TV ■ xDSL ■ fiksna telefonska usluga ■ L.net.

Ova SUPER cijena uključenja usluga vrijedi za pravna i fizička lica.

A za fizička lica i...

FENOMENALNA PONUDA xDSL PAKETA

- DVIJE GODINE po 30% popusta na pretplatu!
- za nove korisnike, koji tokom akcije odaberu korištenje paketa: **netFlat10, netFlat15, netFlat25, netFlat50, netFlat100**
- za postojeće korisnike, koji tokom akcije svoj postojeći paket promijene na veći, i to na jedan od sljedećih: **netFlat10, netFlat15, netFlat25, netFlat50, netFlat100.**

FENOMENALNA PONUDA MojaTV PAKETA

TRI MJESECA po 50% popusta na pretplatu
uz bilo koji odabrani Moja TV paket!

Podnesite online prijavu za xDSL i MojaTV uslugu putem web stranice BH Telecoma: www.bhtelecom.ba. Benifiti akcije za xDSL i MOJA TV se mogu koristiti uz potpisivanje ugovornog odnosa na period od 24 mjeseca. Cijena je sa PDV-om.

Dajemo više. BH Telecom

DOKAZANO NAJBOLJI **EUROCLASS**

**GORIVO BROJ 1 ZA BOLJE
PERFORMANSE I MANJU POTROŠNJU**

Euroclass predstavlja visokokvalitetna benzinska i dizelska goriva koja se baziraju na prepoznatom Euro V gorivu, s dodatkom aditiva. Dodatkom aditiva u gorivo:

- ✓ poboljšavaju se vozna svojstva automobila
- ✓ produžuje se vijek trajanja motora
- ✓ povećava se snaga
- ✓ smanjuje se potrošnja goriva
- ✓ čuva se okoliš

EP

INA